

*el gust per
la lectura*

Curs 2015-2016

3r i 4t d'ESO

**LA
MATERNITAT
D'ELNA**

**Assumpta
Montellà**

**Guia de lectura
Orientacions didàctiques**

BIOGRAFIA

El Gust per la Lectura
Curs 2015-2016 - 3r i 4t d'ESO

Biografia

La Maternitat d'Elna

Assumpta Montellà

Guia de lectura

Departament d'Ensenyament
Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme
Servei d'immersió i acolliment lingüístics

Joana M. Sabaté Bosch
Remei Doménech Grau

Desembre de 2015

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir Igual 4.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	3
ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT	5
Objectius	6
Continguts	6
Dimensió comunicativa	6
Dimensió estètica i literària	7
Dimensió plurilingüe i intercultural	7
Criteris d'avaluació	8
INTRODUCCIÓ	9
Biografia i narrativa de la memòria	9
La guerra i la Maternitat d'Elna	12
Assumpta Montellà	14
LA MATERNITAT D'ELNA	16
I. Abans d'obrir el llibre	16
El títol i les cobertes	16
L'edició	20
L'autora	21
Context històric	22
La Guerra	23
L'exili i els camps de refugiats	28
II. Amb el llibre obert	30
1. L'èxode republicà	36
2. Els camps de concentració francesos	38
3. Elisabeth Eidenbenz i la Maternitat d'Elna	41
4. La clausura de la Maternitat	45
5. Els nens d'Elna	47
Epíleg	50
III. Després de llegir	52
BIBLIOGRAFIA	58
ANNEXOS	61
Annex 1. El retrat: descriure persones	62
Annex 2. Club de lectura	66

PRESENTACIÓ

Aquesta guia de lectura gira al voltant del llibre *La Maternitat d'Elna* de l'autora Assumpta Montellà i Carlos. L'obra, publicada per l'editorial Ara Llibres es pot circumscriure al gènere del reportatge d'investigació fet a partir de testimonis reals, amb alguns components propis del gènere biogràfic.

El que es pretén amb aquesta guia és que els alumnes puguin participar tant en la lectura com en la comprensió de les característiques històriques i socials que transmet l'obra. Les activitats són diverses i combinen els exercicis orals i escrits, els participatius i els individuals, i els que treballen els recursos digitals.

En aquesta guia adreçada al professorat hi trobareu:

- En primer lloc les orientacions didàctiques, en què es detallen els objectius que es volen aconseguir amb la lectura i els exercicis proposats, els continguts que permet treballar i els criteris d'avaluació.
- Tot seguit hi ha una introducció sobre el gènere biogràfic, els seus orígens i el conreu a casa nostra, una presentació del llibre i una breu indicació dels principals aspectes literaris que presenta.
- Després hi ha el cos de la guia, amb les activitats de comprensió i els exercicis per fer abans, durant i després de la lectura. També hi ha activitats relacionades amb les àrees no lingüístiques i activitats per compartir la lectura. Totes porten associat el solucionari.
- La bibliografia i els annexos completen la guia.

Alternativament, el llibre també pot treballar-se a partir del plantejament de club de lectura. Tant per activar la lectura com per orientar-la cap a aquest tractament didàctic, teniu a la vostra disposició l'annex 2.

El quadern de l'alumne, que pot trobar-se separatament d'aquest, s'estructura de la manera següent:

- **Abans de llegir.** L'apartat té l'objectiu de familiaritzar el lector amb el llibre que té a les mans. Es tracta d'analitzar la informació que ens proporcionen la portada, la contraportada, la il·lustració de la coberta; en definitiva, les parts

externes del llibre. També es pretén buscar connexions amb possibles coneixements previs de l'alumnat sobre l'autora, l'obra o la temàtica.

- **Tot llegint.** Conté activitats per facilitar la interpretació del text. Aquestes activitats s'estructuren per blocs de capítols i inclouen activitats a l'entorn de la progressió narrativa i de la comprensió dels aspectes històrics que tracta.
- **Després de llegir.** Les activitats que hi apareixen pretenen fomentar la reflexió sobre la forma i el contingut de l'obra escollida i el foment de la creativitat de l'alumnat. També es fan connexions amb àrees no lingüístiques i es donen pautes per al debat i la posada en comú d'impressions de la lectura.

Al llarg del dossier es pretén potenciar la interacció a l'entorn de la lectura. Per això, encara que no sempre s'especifiqui, moltes de les activitats es poden fer oralment.

Esperem que aquesta guia serveixi d'ajuda per aprofundir en l'obra d'Assumpta Montellà i dels fets històrics que van marcar una etapa de la nostra història, i per facilitar que els alumnes elaborin i comparteixin la seva interpretació sobre els textos llegits.

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Amb aquestes activitats de lectura es pretén desenvolupar les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic corresponents a les dimensions comunicativa, literària i actitudinal.

En primer lloc, en relació a la dimensió comunicativa, poden esmentar-se les competències següents.

De comprensió lectora:

1. Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.
2. Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l.
3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement.

D'expressió escrita:

1. Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor/a, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització.
2. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.
3. Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal.

De comunicació oral:

1. Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals.
2. Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents.

En relació a la dimensió literària:

1. Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos.

2. Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments.

Quant a la dimensió actitudinal:

1. Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres.

Objectius

1. Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural, tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors.
2. Comprendre i crear textos literaris utilitzant els coneixements bàsics sobre les convencions dels gèneres, els temes i motius de la tradició literària i els recursos estilístics, tot valorant el coneixement del patrimoni literari com una manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva.
3. Valorar la comunicació com a mitjà per aprofundir en la comprensió del món i per combatre la discriminació i els estereotips.
4. Comprendre textos literaris utilitzant els coneixements bàsics sobre el text narratiu de no ficció basat en vivències.
5. Desenvolupar un pensament crític, obert i flexible en els processos comunicatius originats a partir de la lectura, i ser capaç de debatre, amb arguments i respecte, les idees pròpies i d'altri.
6. Interaccionar amb els altres, comprendre i expressar-se oralment, per escrit o audiovisualment, de manera coherent i adequada als contextos acadèmic, social i cultural i adoptant una actitud respectuosa i de cooperació.

Continguts

Dimensió comunicativa

1. Comprensió i interpretació de les informacions més rellevants de textos orals, escrits i audiovisuals de la vida quotidiana i dels mitjans de comunicació pròxims als interessos de l'alumnat, amb atenció als narratius, descriptius i conversacionals.

2. Conversació per comprendre i per escriure textos i per reflexionar sobre els processos de comunicació en tota mena de situacions
3. Planificació i producció, oral i escrita, de textos narratius i descriptius.
4. Participació en debats orals sobre temes relacionats amb el contingut de les obres literàries.
5. Actitud de cooperació i respecte crític envers les diferències d'opinió en les situacions de treball compartit.
6. Participació en la interacció com a eina per a prendre consciència dels valors i sentiments propis i aliens i per a la regulació de la conducta.
7. Cerca d'informació i hàbits de consulta per comprendre i ampliar el contingut dels missatges, utilitzant estratègies prèvies a la cerca i amb recurs a fonts diverses.
8. Ús d'estratègies de recollida d'informació oral, aprendre a escoltar, saber seleccionar i valorar les diferents informacions.
9. Contrastació dels continguts dels textos analitzats amb els coneixements propis, abans i després de la lectura.
10. Composició de textos orals, escrits (en suport paper o digital) propis de l'àmbit acadèmic, especialment resums, exposicions senzilles i conclusions sobre les tasques i els aprenentatges fets amb atenció especial als narratius, descriptius i expositius.
11. Organització i valoració del treball individual per progressar en l'aprenentatge de manera autònoma i per a la millora personal i del treball en equip per a la construcció col·lectiva del coneixement.

Dimensió estètica i literària

1. Lectura autònoma o guiada de l'obra partint dels coneixements previs del lector.
2. Ús d'estratègies i tècniques que ajudin a analitzar i interpretar el text abans, durant i després de la lectura.

3. Diferenciació dels grans gèneres literaris i reconeixement de les seves característiques principals a partir de les lectures: identificació dels elements distintius del gènere de la biografia.
4. Anàlisi dels elements que configuren una narració biogràfica en relació a la narrativa de la memòria històrica.
5. Desenvolupament progressiu de l'autonomia lectora i de la consideració de la lectura com a font de coneixement del món i d'un mateix.

Dimensió plurilingüe i intercultural

1. Interès per parlar i escriure correctament la llengua pròpia i les apreses en el currículum escolar.
2. Ús d'un llenguatge no discriminatori i respectuós amb les diferències.
3. Actitud crítica davant dels missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació i voluntat de superar els prejudicis.

Criteris d'avaluació

L'avaluació inicial parteix dels coneixements previs que tenen els alumnes sobre els temes històrics relacionats amb la Guerra Civil Espanyola i l'Exili.

A partir d'això es projecta un vídeo resum de la Guerra Civil per contrastar els coneixements previs amb la realitat.

L'avaluació durant la lectura és el seguiment de les aportacions dels alumnes,

L'avaluació sumativa, un cop llegida i treballada l'obra, pot fer-se amb una tria de les activitats dels apartats «Tot llegint» i de «Després de llegir». Aquestes eines s'han de complementar amb l'observació de la progressió dels alumnes en relació a la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita de raonaments basats en el contingut de la lectura i la capacitat de generar el seu esperit crític.

Alguns aspectes més concrets que poden ajudar a elaborar una pauta d'avaluació de l'alumnat són els següents:

- Participar activament i reflexivament en les activitats realitzades a l'aula.
- Comprendre i sintetitzar fragments de l'obra llegida.
- Produir textos poètics partint de models com ara "Les corrandes d'exili" de Pere Quart.

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

- Identificar les característiques principals del període històric treballat i comparar-les amb les d'altres.
- Mostrar respecte pels fets i pels personatges històrics, així com per les altres cultures.
- Mostrar interès per l'aprenentatge.
- Respectar els torns de paraula i les opinions dels altres, tot potenciant l'esperit crític.
- Tenir cura de la presentació de les activitats i fer-ho de manera puntual.
- Treballar de manera autònoma, tant individualment com en grup, i prendre consciència de la importància de la feina feta correctament, i sentir-se'n satisfet després.

INTRODUCCIÓ

Biografia i narrativa de la memòria

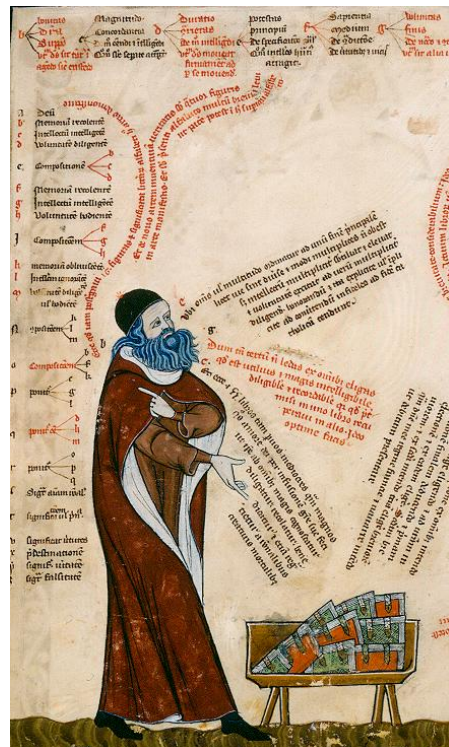
La **biografia** és un gènere de la literatura que consisteix en la narració de la vida d'algun personatge, escollit generalment en virtut de la seva activitat o del seu ressò públics. Es classifica dins de la literatura de no ficció o prosa literària, juntament amb les memòries, l'assaig, la crítica i el dietari.

L'**autobiografia** és la biografia d'una persona feta per ella mateixa. La seva característica principal és la subjectivitat de l'autor. Aquest justifica els seus actes, el seu pensament i el seu pas per la vida. Alguns sostenen que l'autobiografia com a gènere s'inicia amb les confessions de Rousseau, però hem de fer especial esment en Goldoni i Casanova.

L'autobiografia és un tipus de text narratiu, amb una forma pròpia, una estructura fonamentada en la seqüència temporal, un contingut específic extret de la vida que explica un mateix i unes formes lingüístiques que es diferencien d'altres textos narratius. Per contraposició, la biografia seria la història de la vida d'alguna persona, explicada per una altra.

Les **memòries** són la narració de fets públics i privats viscuts per l'autor. La persona que les escriu comparteix protagonisme amb el temps històric durant el qual ha viscut. A diferència de l'autobiografia, no cobreixen tota la trajectòria vital de qui les escriu, sinó que comprenen un marge de temps determinat. Un exemple de memorialisme en la literatura catalana moderna són els escrits del "Cicle de la terra natal" d'Artur Bladé i Desumvila. Hi ha obres narratives de ficció que prenen la forma de memòries, com per exemple *Memoirs of a Cavalier*, de Daniel Defoe.

Els **dietaris** tan sols prenen en consideració el present. Són escrits dia a dia i també comparteixen la subjectivitat del gènere. L'autor hi escriu els esdeveniments de cada

Ramon Llull en una miniatura de la *Vida coetània* de la Badische Landesbibliothek de Karlsruhe.

dia, observacions i reflexions pròpies. El primer exemple de dietari escrit en català és *Calaix de sastre* de Rafael d'Amat, baró de Maldà, escrit entre 1769 i 1819.

Tal com l'entendem avui, la biografia moderna s'inicia amb *The life of Samuel Johnson* (1791) de James Boswell. André Maurois (*Byron*, 1930) i Gregorio Marañón (*El conde duque de Olivares*, 1936) són exemples clàssics del segle XX, en què la biografia va incorporar les descobertes de la psicoanàlisi de Sigmund Freud. L'exemple català de biografia literària moderna és la sèrie *Homenots* de Josep Pla.

La biografia també pot inscriure's estrictament en el terreny de la ciència històrica si segueix els requisits necessaris de la metodologia corresponent. Així doncs, amb la biografia ens trobem davant d'un gènere literari i alhora històric que, pel sol fet de participar de la literatura i de la història, és especial i es diferencia dels altres gèneres.

En l'actualitat, aquesta versatilitat de la biografia com a gènere literari i històric, ha confluït amb altres disciplines artístiques i tendències socioculturals. El cinema i la televisió han donat lloc al que avui coneixem com a documental de divulgació històrica, un format de documental adreçat a grans audiències amb la finalitat de donar a conèixer de forma veraç i fidedigna esdeveniments del passat dignes de ser conservats per la memòria i que poden ser públics o privats. Aquest gènere audiovisual aprofita components del reportatge, un gènere periodístic consistent en el relat d'uns fets que el reporter ha presenciat o indagat directament, que té per objectiu bàsic informar. Hi predomina el llenguatge descriptiu. També posseeix característiques literàries. En concret, l'estructura del documental de divulgació històrica és narrativa i incorpora efectes dramàtics destinats a mantenir l'atenció del receptor. Una altra característica que el defineix és la incorporació del testimoni dels protagonistes i les explicacions d'experts.

Aquest tipus de producte cultural, a mig camí de la història, el periodisme i la literatura, respon al sorgiment, al nostre país als anys noranta, d'una sensibilitat política, cultural i estètica relacionada amb el record de la guerra i la repressió que suposa una mirada nova sobre la història pròpia. La rehabilitació moral dels vençuts contra l'anomenat «pacte de silenci» de la Transició situava aquest record com a reivindicació política de primer ordre. La restitució d'aquesta memòria pública queda vinculada amb un procés de reconstrucció afectiva consistent a valorar públicament i donar carta de legitimitat a les ressonàncies subjectives de la guerra, en què el

testimoni dels supervivents esdevé font d'informació de primera mà a partir del qual construir el relat expositiu en què es basa la rehabilitació moral.

Així doncs, en el documental de divulgació històrica, la recerca de l'autor dóna lloc al bastiment d'una narració al voltant de la vida d'una o més persones, que per la seva condició de protagonista són objecte de la narració i fins i tot poden arribar a tenir-hi veu mitjançant el seu testimoniatge.

La guerra i la Maternitat d'Elna

L'existència de la Maternitat d'Elna és conseqüència de la Guerra Civil Espanyola de 1936 a 1939. El 18 de juliol de 1936 va materialitzar-se una insurrecció militar contra el govern de la II República, format pel Front Popular, que havia obtingut una victòria històrica en les eleccions del 16 de febrer d'aquell any. Les tensions polítiques van desembocar en un cop d'estat militar, que esperava obtenir un triomf ràpid amb el suport dels partidaris més dretans, però que l'oposició obrera va fer fracassar. El sollevament va convertir-se en guerra.

Des del començament, la Guerra Civil Espanyola va convertir-se en un conflicte internacional, ja que l'escenari europeu no era aliè a les tensions ideològiques que van conduir a la II Guerra Mundial, protagonitzades pel sorgiment del feixisme a Alemanya i Itàlia i el comunisme a Rússia. Entre aquests blocs ideològics les democràcies liberals europees, principalment la Gran Bretanya i França, es trobaven en situació de feblesa. El bàndol autoanomenat *nacional* va rebre de bon començament ajut militar d'Alemanya i Itàlia. L'URSS va col·laborar amb el govern republicà i les democràcies liberals van adoptar una actitud de no intervenció. El bàndol republicà va rebre l'ajuda dels voluntaris de les Brigades Internacionals.

La guerra va dividir l'estat en dues zones amb governs i models socials i polítics antagònics. Franco va imposar a la zona nacional un règim feixista. Al republicà, les

forces democràtiques i obreres van pugnar pel control del govern i la direcció de la guerra, mentre tenia lloc una revolució social. En tots dos bàndols va desfermar-se una repressió ferotge.

Després de dos anys i mig de guerra en què l'exèrcit franquista havia anat ocupant territoris, va tenir lloc la batalla de l'Ebre, la més sagnant de tot el conflicte. El desenllaç favorable al bàndol franquista va precipitar l'exili a França de prop de mig milió de persones i la derrota incondicional republicana al cap de pocs mesos.

L'allau de refugiats que passava la frontera va ser ubicat pel govern francès als camps de concentració d'Argelers, Sant Cebrià del Rosselló, el Barcarès i Ribesaltes, en condicions infrahumanes. En aquella situació, les dones embarassades tenien moltes dificultats per a dur els seus fills al món i que aquests sobrevisquessin ja que els serveis sanitaris francesos estaven saturats. Inicialment, van habilitar-se per als parts els estables de les Hares, a Perpinyà, però les condicions insalubres d'aquest lloc i les que hi havia als camps de concentració, que encara eren més dures, van situar l'índex de mortalitat infantil dels nounats de mares refugiades al 95%.

En aquesta situació, apareix la figura d'Elisabeth Eidenbenz. Mestre i infermera suïssa, aquesta cooperant de l'organització pacifista Servei Civil Internacional va entrar en contacte amb la tragèdia de la Guerra Civil Espanyola a Burjassot (Horta de València). Seguint la trajectòria de l'èxode republicà, va crear la Maternitat Suïssa d'Elna en un palauet abandonat el novembre de 1939. En aquesta institució humanitària hi van néixer 597 nadons de mares refugiades dels camps de concentració i de mares jueves. El 1944, els nazis van fer tancar-la en el marc de la persecució dels jueus a la França ocupada.

Així doncs, *La Maternitat d'Elna* és un llibre de divulgació històrica sobre l'obra d'Elisabeth Eidenbenz i sobre la peripècia d'algunes dones que hi van poder parir i criar els seus fills durant els seus primers mesos de vida. També és la història de les persones anònimes que hi van néixer. En la seva recerca històrica, Assumpta Montellà, l'autora del llibre, va viatjar a Àustria per entrevistar Elisabeth Eidenbenz, va recollir el testimoni d'algunes mares i d'alguns nascuts a la Maternitat, i va recuperar documentació relacionada. El resultat és la construcció d'un relat característic de la narrativa de la memòria, en què la biografia de les persones passa a un primer pla molt significatiu.

Assumpta Montellà

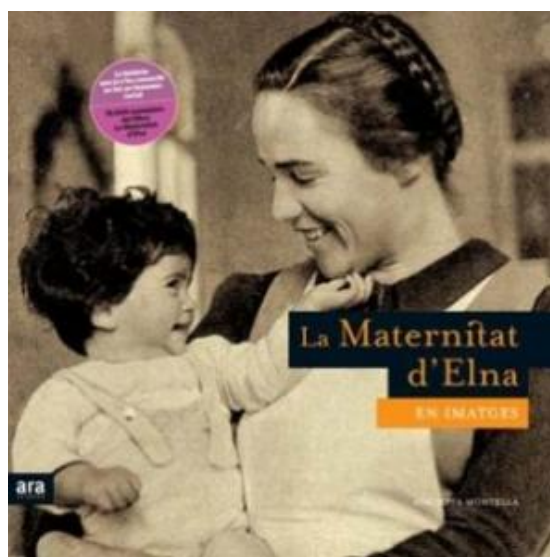
Assumpta Montellà en la presentació d'un dels seus llibres.
CC Museu de la Vida Rural. 2013

En el seu blog personal, Assumpta Montellà (Mataró, 1958) es defineix així:

Historiadora de professió, per devoció, per vocació, amb passió, amb vehemència, amb intensitat. Això comporta que sigui una historiadora poc convencional...i també perquè m'agraden les històries de les persones anònimes, històries menudes, d'herois que no surten en els manuals d'Història, històries que mai faran història...o potser sí».

Va formar-se a la Universitat Autònoma de Barcelona, on va estudiar història i antropologia i es va especialitzar en la Catalunya contemporània. Josep Maria Solé i Sabater, professor d'Història Moderna i Contemporània de la UAB la impulsa a la

recerca sobre la Guerra Civil i la postguerra a Catalunya mitjançant la memòria oral. D'aquesta manera, les recerques encaminades a una tesi doctoral s'acaben convertint en divulgació històrica en format de llibre. *La Maternitat d'Elna* obté un notable èxit editorial en publicar-se el 2005. Se n'han fet l'adaptació teatral i cinematogràfica, ha estat traduït al castellà, al francès i al xinès, ha donat lloc a reportatges televisius i ha contribuït a recuperar l'edifici on va ubicar-se la Maternitat Suïssa com a espai de la memòria històrica. Tot plegat ha acabat convertint-se en un fenomen social, ja que des de la publicació del llibre hi ha hagut pares que han posat el nom d'Elna a les seves filles en honor a la Maternitat. El llibre va ser reeditat el 2012 amb nous testimonis i un text introductor de l'autora.

Elisabeth Eidenbenz, imatge emblemàtica de la Maternitat d'Elna.

Després de la publicació d'aquest llibre, Assumpta Montellà va publicar l'àlbum *La Maternitat d'Elna en imatges* (2008), amb fotografies de l'arxiu personal de la seva directora, i la biografia *Elisabeth Eidenbenz. Més enllà de la maternitat d'Elna* (2011), en què fa un recorregut per la trajectòria vital d'aquesta militant de l'humanitarisme. Mentrestant, ha desenvolupat la seva vocació d'historiadora allunyada de les convencions amb altres títols relatius al seu camp d'especialització en història contemporània de Catalunya: *El setè camió* (2007), *Contrabandistes de la llibertat* (2009), *Pa, crosta i molla* (2011), *El silenci dels telers* (2012), *115 dies a l'Ebre* (2014) i *Lletraferides* (2015).

LA MATERNITAT D'ELNA

Abans d'obrir el llibre

El títol i les cobertes

1. Per començar, podríeu establir una conversa a nivell de classe, al voltant de les següents qüestions:

a) Què és una maternitat?

Hospital on troben acolliment i assistència les dones immediatament abans i després d'infantar.

b) De quina paraula prové?

Prové de «mater», que vol dir mare, i «itat», que es refereix a la condició d'estat. Estat de mare.

c) Sabeu si encara en queden, de maternitats?

Estan integrades dins els hospitals. Normalment hi ha una planta dedicada a la maternitat. Avui en dia les mares passen molt poc temps a les plantes de maternitat.

d) On heu nascut vosaltres? En quines condicions?

Resposta oberta.

e) Us han explicat mai on i com van néixer els vostres pares i el vostres avis?

Haurien de comparar les diferents condicions dels parts d'avui en dia amb els de les nostres mares i, encara més, les àvies, moltes de les quals parien a casa.

2. Determineu la zona geogràfica on és Elna amb l'ajuda del [Google Maps](#). Mitjançant l'aplicació Els meus mapes, creeu-hi un mapa digital i ubiqueu-hi el municipi i la Maternitat.

[Accés al mapa.](#)

a) En quina comarca i regió catalanes es troba Elna segons la [Viquipèdia](#)?

Comarca del Rosselló, Catalunya Nord.

b) Quina demarcació administrativa francesa s'hi correspon, segons aquesta mateixa font?

Districte de Perpinyà, departament dels Pirineus Orientals, regió de Llenguadoc-Rosselló-Migdia-Pirineus a partir de 2016.

3. De què creieu que tractarà el llibre? Hi trobareu fets ficticis o fets reals? Què us ho fa pensar?

Resposta Oberta. En funció de la coberta, les prediccions variaran, i totes poden ser prou vàlides. Com a exemple de resposta, si tenen l'edició Ara Llibres sèrie H (2012), poden predir que es tractarà d'una maternitat, perquè a la foto s'hi veu un nen a coll d'una cuidadora, i que els fets són reals, perquè hi ha un cercle que diu "Edició especial amb nou pròleg i testimonis inèdits".

4. Us sembla que la lectura us resultarà interessant? Què us ho fa pensar?

Resposta oberta. Podem estimular l'interès demanant que es fixin en la frase que hi ha a la part superior de la coberta (en l'edició citada): «La història que ha emocionat milers de lectors».

5. En aquesta imatge podeu veure la coberta de l'última edició del llibre.

- a) Què hi veieu? Qui creieu que són els personatges que hi surten?

Una dona i un nen. Ella és Elisabeth Eidenbenz.

- b) Feu un retrat dels personatges que hi apareixen seguint les indicacions de l'annex 1 i comenteu què us suggereix la imatge.

Resposta oberta. Exemple de resposta: La dona té uns 25 anys i el nen aproximadament un any i mig. Es

veuen els dos saludables, contents, ben alimentats, nets. D'aspecte agradable, formós. La dona porta un davantal blanc damunt de roba neta i polida i el nen porta roba d'abric que li escau molt bé.

La seva relació és afectuosa, bona. Se'ls veu feliços, alegres i sans. Per la forma de vestir, es nota que la situació econòmica de la maternitat era l'adequada i que cobria les necessitats bàsiques escriu.

- c) Quin sentiment creieu que comparteixen els dos personatges de la coberta?

Comparteixen un sentiment de complicitat i d'afecte. La cuidadora mira el nen amb afecte i el nen la reconeix com una persona que en té cura.

6. Si llegiu la contracoberta podreu comprovar algunes de les prediccions que heu fet a partir del títol del llibre:

LA MATERNITAT D'ELNA descobreix un dels capítols més dramàtics, tendres i desconeguts de la nostra postguerra. Entre el 1939 i el 1944, la suïssa Elisabeth Eidenbenz va salvar la vida de 597 infants. Eren els fills de les exiliades catalanes i espanyoles que malvivien en condicions penoses en els camps de refugiats republicans de Sant Cebrià de Rosselló, Argelers i Ribesaltes, i que van tenir la sort de ser acollides a la maternitat que va crear Eidenbenz.

Amb aquesta nova edició, enriquida amb testimonis inèdits i un nou text introductori de l'autora, Ara Llibres vol celebrar l'èxit d'un llibre que ja s'ha convertit en un clàssic contemporani arreu del món.

Prediccions que he encertat

Prediccions que no he encertat

7. Amb la informació de la contracoberta podem precisar més què ens explicarà el llibre:

a) De quin període de la història de Catalunya parla?

De l'exili posterior a la guerra civil. Concretament del període 1939-1944. Coincideix aproximadament amb els anys de la II Guerra Mundial.

b) Quin personatge històric hi apareix com a protagonista? Qui era?

Elisabeth Eidenbenz. Aquesta dona suïssa va ser la creadora de la Maternitat d'Elna.

c) Quins fets es refereixen?

La creació de la Maternitat. Va suposar la salvació de 597 nounats de mares exiliades, catalanes i espanyoles, dels camps de Sant Cebrià de Rosselló, Argelers i Ribesaltes.

8. A la part interior d'aquesta coberta hi trobem una fotografia on apareixen dues dones. Qui són? Què us fa pensar que estiguin juntes a la foto?

Una és l'autora, Assumpta Montellà, i l'altra és Elisabeth Eidenbenz de gran. El fet que surtin juntes a la foto ens fa pensar que l'autora s'hi va entrevistar per elaborar el llibre.

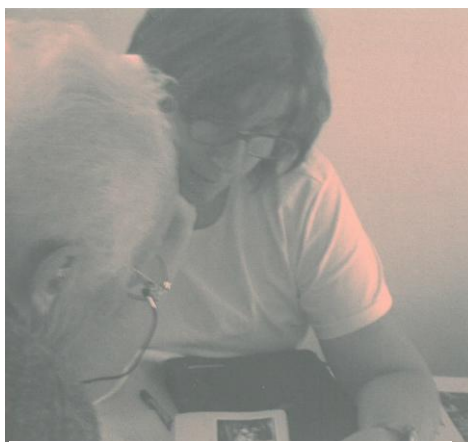

Foto: Jordi Puig

9. A sota hi ha una breu ressenya sobre la trajectòria literària d'Assumpta Montellà. Llegiu-la i anoteu a continuació què diu sobre la repercussió que ha tingut *La Maternitat d'Elna*:

S'ha traduït al castellà i al xinès. S'ha adaptat al teatre i a la televisió i se'n prepara l'adaptació al cinema. S'han fet continuacions de l'obra: un recull d'imatges i una biografia d'Eidenbenz. Hi ha nenes que es diuen Elna en honor de la Maternitat.

10. Coneixeu algú que es digui Elna? En cas positiu, esbrineu per què es diu així o si té alguna relació amb aquesta història.

Resposta oberta. Si fan una cerca a Internet deduiran que, probablement, no totes les dones que es diuen Elna és en honor de la Maternitat. Una cerca feta el dia 12-5-2015 ens ha portat a una dona catalana, una dona alemanya i dues dones nord-americanes.

- 11.** Una vegada a l'any hi ha trobada d'Elnes al Rosselló. Teniu coneixement d'alguna trobada de persones que comparteixin el mateix nom? Quin és el motiu?

Resposta oberta. Les trobades d'aquest tipus són relativament freqüents, tant pel que fa a noms com a cognoms. Una cerca a Internet el dia 12-5-2015 ens ha portat a la [trobada d'Elnes](#) i a una [trobada d'Annes](#) que es fa a l'ermita de Santa Anna de Castellvell del Camp.

- 12.** Al text de la solapa interior de la contracoberta es parla d'Elisabeth Eidenbenz. Cerqueu a la xarxa els trets més rellevants de la seva biografia i alguna fotografia seva de jove. Comprovareu algunes de les hipòtesis anteriors.

Resposta oberta. Ha de recollir que neix el 12 de juny de 1913 a Wila, Suïssa, i mor el 23 de maig de 2011 a Zurich, Suïssa, als 98 anys. Fou mestra i infermera i fundadora de la maternitat d'Elna entre el 1939 i el 1944. Va salvar uns 600 nens refugiats catalans, espanyols i jueus. Amb la seva filosofia pacifista va ajudar a moltes persones amb greus problemes a causa de les guerres.

L'edició

- 1.** Quantes edicions porta aquest llibre? Quan es va publicar la primera edició? I l'última?

Set edicions. La primera es va publicar l'octubre de 2005. L'última, en el moment d'elaborar aquesta guia, era del març de 2012.

- 2.** La reedició d'un llibre pot respondre a diverses causes, sovint, a més d'una: L'edició s'ha esgotat perquè ha estat un èxit de vendes; s'han descobert noves dades sobre el tema que obliguen a replantejar l'obra; es tractava d'una obra de joventut i l'autor decideix revisar-la des del punt de vista de la seva experiència vital... Quines causes poden haver portat a reeditar tants cops *La maternitat d'Elna*? En què us baseu per pensar-ho?

El llibre ha estat un èxit: se n'han venut molts exemplars i ha tingut impacte en l'opinió pública. Però, tal com l'autora explica en el pròleg de la darrera edició, han sorgit nous testimonis.

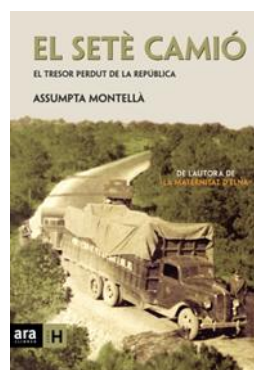
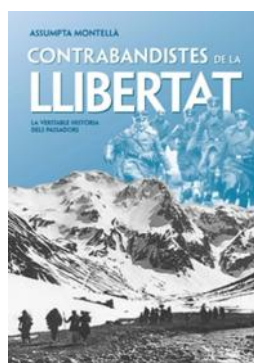
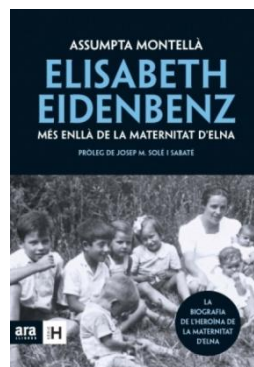
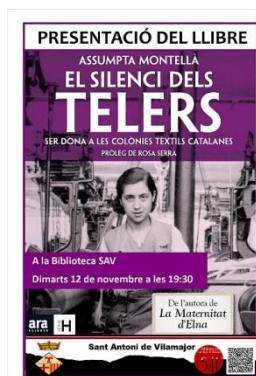
Ens podem basar en la seva frase del pròleg: *“Un llibre sobre recerca històrica mai és un punt i final. En tot cas és un punt d'inici, perquè pel camí has deixat molts fils per estirar que podrien donar una perspectiva diferent de la mateixa història.”*

3. Diríeu que aquesta serà l'última? Per què?

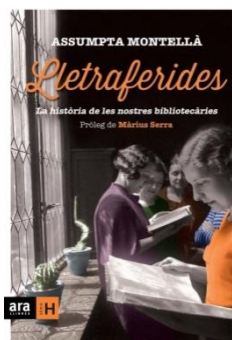
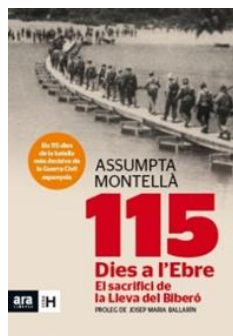
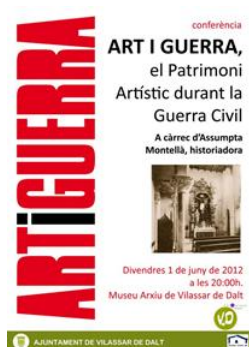
Resposta oberta, però han d'arribar a la conclusió que pot ser que hi hagi edicions i revisions posteriors perquè el tema resta obert i sempre poden sortir nous testimonis. L'opinió de l'autora al pròleg ens ho fa pensar: *“He conegut altres mares i molts nens d'Elna després de la publicació del llibre...”*

L'autora

1. Què tenen en comú les portades i els títols de totes les seves obres? Podríeu definir quin és el tema en el qual s'ha especialitzat a partir d'aquestes cobertes?

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

Tots aquests llibres són de divulgació històrica. Concretament, d'història contemporània relacionada amb la Guerra Civil i la postguerra. El conjunt indica clarament una especialització en el tema.

2. Què sabeu de l'autora, Assumpta Montellà? Fixeu-vos com es presenta a la capçalera del seu [blog](#) i feu les activitats que hi ha a continuació:

Historiadora de professió, per devoció, per vocació, amb passió, amb vehemència, amb intensitat. Això comporta que sigui una historiadora poc convencional... I també perquè m'agrades les històries de les persones anònimes, històries menudes, d'herois que no surten en els manuals d'Història, històries que mai faran Història... O potser sí.

- a) Expliqueu com us imagineu el caràcter d'ella mateixa a partir del que diu en aquesta presentació personal.

Resposta oberta. Se n'ha de destacar la passió personal per la recerca històrica i la preferència per descobrir la vida de persones anònimes en el marc dels fets històrics.

- b) Qins diríeu que són els «sentiments a flor de pell» a què fa referència el nom de la pàgina?

Resposta oberta. L'expressió fa pensar que Assumpta Montellà viu intensament el que fa. La seva passió per la recerca històrica té una relació directa amb el component afectiu que comporta el descobriment de la vida de persones anònimes.

- c) Mireu al [blog](#) els apunts que hi té penjats i deduiu-ne altres aspectes de la seva personalitat.

En l'apartat ideològic, l'activisme al voltant de la memòria històrica i el tractament que en fa evidencien el republicanisme de l'autora. Algunes referències contemporànies posen de manifest el seu independentisme.

També queda palès el caràcter de publicista de l'autora, abocada a difondre els seus llibres.

Context històric

Els fets que es narren al llibre es produeixen en un context històric molt convuls. Amb el final de la guerra civil i la victòria de l'exèrcit revoltat, milers d'espanyols i de catalans van marxar a l'exili a França, on van ser confinats en camps de concentració, en condicions duríssimes, que van provocar taxes molt elevades de mortalitat, especialment entre els nens.

D'altra banda, a Europa l'enfrontament entre els règims feixistes d'Alemanya i Itàlia d'una banda, i les democràcies occidentals i el règim socialista de l'URSS per una altra, començava a manifestar-se i va provocar la II Guerra Mundial, que va començar un any després d'acabar la Guerra Civil Espanyola.

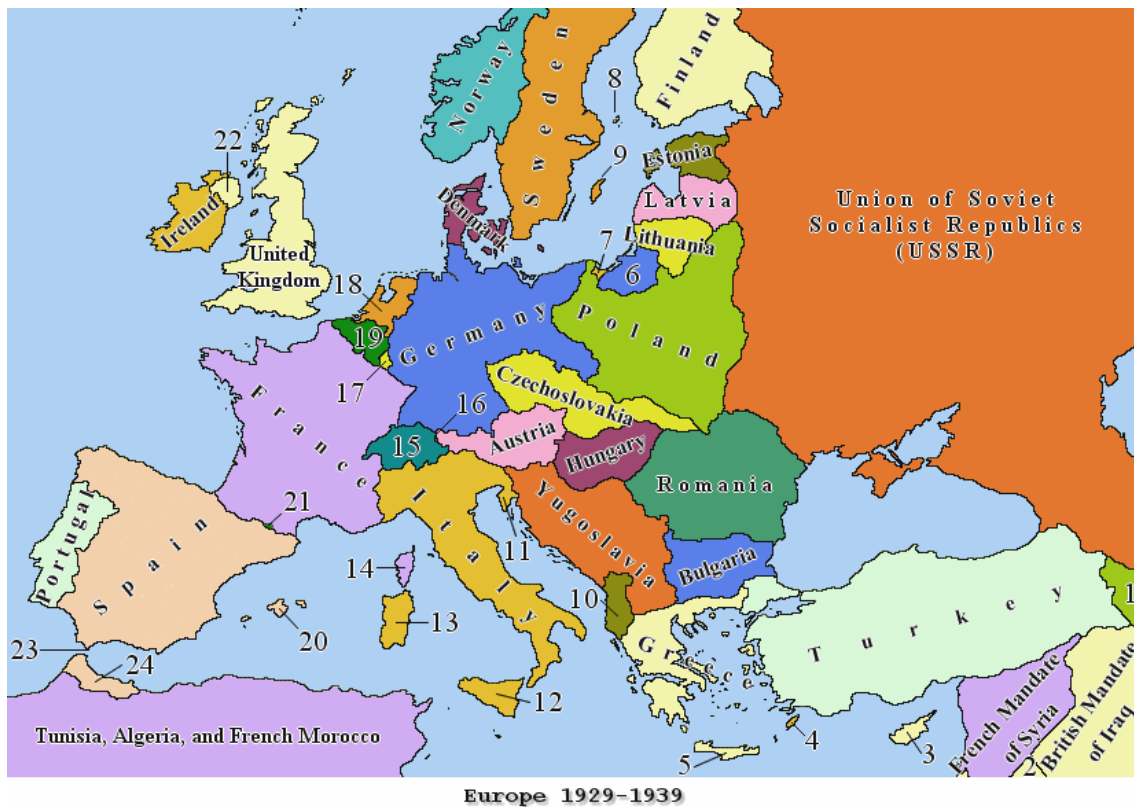
En aquest apartat recordarem què sabem d'aquest període històric, per poder fer connexions entre el que explica el llibre i els nostres coneixements, i així comprendre millor el context tan dramàtic en el qual es van desenvolupar els fets que narra.

La guerra

Documenteu-vos sobre la Guerra Civil Espanyola, que va desencadenar tota la història que es narra en el llibre, consultant el llibre d'Història de 4t d'ESO o bé l'entrada corresponent a [enciclopèdia.cat](#), i realitzeu les activitats que hi ha a continuació.

1. Quan va succeir la Guerra Civil Espanyola? Marqueu el període de duració correcte.
1931-1936 1931-1939 **1936-1939** 1939-1945
2. En aquest moment històric, a Europa s'estava manifestant un enfrontament entre ideologies polítiques, algunes de les quals es consideren totalitàries, perquè exerceixen una forta intervenció en tots els ordres de la vida pública i concentra la totalitat dels poders en mans d'un sol grup o partit, cosa que implica una reducció dràstica dels drets i llibertats .

- a) Assenyeu en el mapa els estats amb règims totalitaris en el moment d'esclatar la Guerra Civil Espanyola, tot distingint entre fixistes i comunistes. Assenyeu també les democràcies liberals.

Legend

1) Persia (Iran)	9) Gotland (Sweden)	17) Luxembourg
2) British Mandate of Palestine	10) Albania	18) Netherlands
3) Cyprus (British Crown Colony)	11) Istria (Italy)	19) Belgium
4) Rhodes and Dodecanese (Italy)	12) Sicily (Italy)	20) Balearic Islands (Spain)
5) Crete (Greece)	13) Sardinia (Italy)	21) Andorra
6) East Prussia	14) Corsica (France)	22) Northern Ireland (United Kingdom)
7) Free City of Danzig	15) Switzerland	23) Gibraltar (British Crown Colony)
8) Aland Islands (Finland)	16) Liechtenstein	24) Spanish Morocco (Spain)

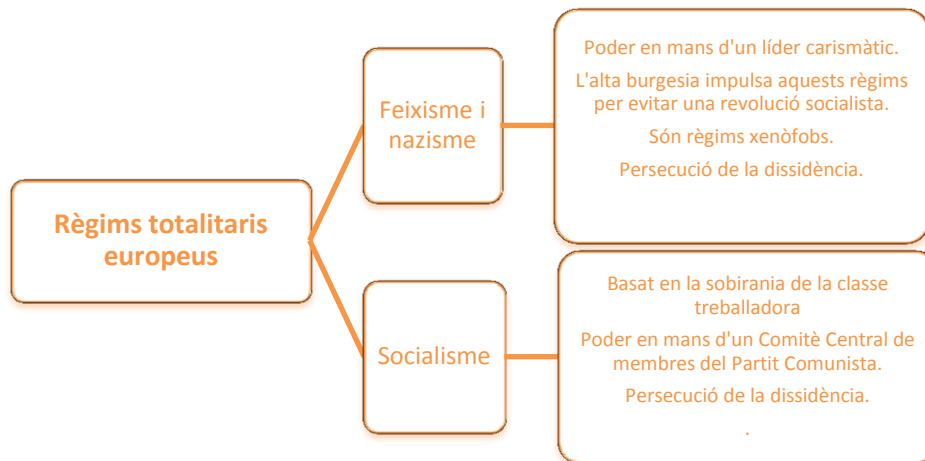
CC Dros Catalin

Al mapa hi ha d'haver almenys tres tipus d'estats diferenciats: feixisme i nazisme: Itàlia i Alemanya; socialisme: URSS; i democràcia liberal: Anglaterra, Espanya, França...

- b) Expliqueu les diferències fonamentals entre aquests règims amb l'ajut d'un esquema o d'un mapa conceptual.

Exemple de resposta amb un mapa conceptual:

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

3. Els bàndols enfrontats, rebien noms diferents segons si eren ells mateixos o l'enemic qui els havia d'anomenar. Ubiqueu al lloc corresponent les diferents denominacions.

feixistes, nacionals, republicans, rojos

Fidels a la República: _____

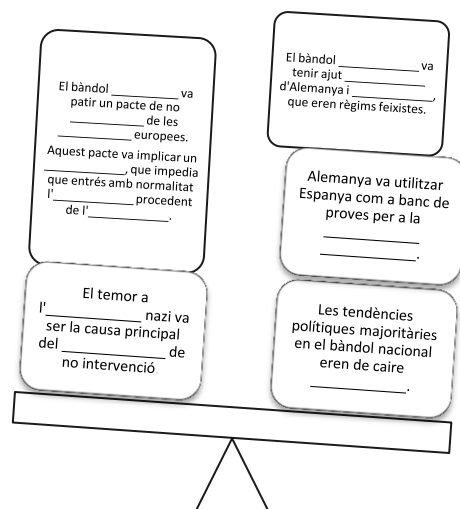
Revoltats: _____

Fidels a la República: *republicans, rojos*

Revoltats: *nacionals, feixistes*

4. El comportament dels estats europeus vers els dos bàndols en conflicte va ser conseqüència de la situació europea. Completeu els buits d'aquest gràfic amb les paraules adequades de la llista per entendre'n les causes:

II Guerra Mundial, Alemanya, ajut, bloqueig, democràcies, feixista, intervenció, Itàlia, militar, nacional, pacte, republicà, URSS.

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

El bàndol republicà va patir un **pacte** de no **intervenció** de les **democràcies** europees.

Aquest pacte va implicar un **bloqueig**, que impedia que entrés amb normalitat l'**ajut** procedent de l'**URSS**

El temor a l'**Alemanya** nazi va ser la causa principal del **pacte** de no intervenció.

El bàndol **nacional** va tenir ajut **militar** d'Alemanya i **Itàlia**, que eren règims feixistes.

Alemanya va utilitzar Espanya com a banc de proves per a la **II Guerra Mundial**.

Les tendències polítiques majoritàries en el bàndol nacional eren de caire **feixista**.

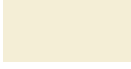

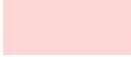
5. Fixeu-vos en aquest mapa de l'evolució de la Guerra Civil Espanyola i resoleu les qüestions que hi ha a continuació.

CC Tyk

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

Clau:

	Zona franquista inicial. Juliol de 1936
	Avanç franquista. Setembre de 1936
	Avanç franquista. Octubre de 1937
	Avanç franquista. Novembre de 1938
	Avanç franquista. Febrer de 1939
	Zona republicana al final de la guerra

- a) Segons el mapa, quines són les fases principals de la guerra? Indiqueu-les i expliqueu breument quins són els fets més significatius de cada una.
- Juliol-setembre de 1936. A partir de la zona inicial el bàndol franquista conquereix l'Andalusia occidental, Toledo i Astúries occidental i Guipúscoa.
- Setembre de 1936-October de 1937. Avanç franquista per Andalusia i conquesta de tota la cornisa cantàbrica.
- October de 1937-Novembre de 1938. Avanç franquista a l'Aragó, al nord del País Valencià, Ponent i fins a l'Ebre.
- Novembre 1938-Abril de 1939. Caiguda de la Catalunya republicana i de Menorca. Final de la guerra.
- b) Assenyaleu les ciutats principals de cada bàndol segons el mapa.
- Republicanes: Madrid, Barcelona, València, Bilbao, Albacete, Màlaga i Cartagena.
- Franquistes: Ceuta, Cadis, Salamanca, Valladolid, Saragossa, Burgos, El Ferrol, Oviedo, Vitòria i Pamplona.
- c) Assenyaleu els camps de refugiats on van anar a parar els republicans que van exiliar-se de Catalunya.
- Prats de Molló, Argelers, Sant Cebrià, el Barcarès i Ribesaltes.
6. Busqueu algú que us pugui parlar de la Guerra Civil Espanyola: que en tingui un record personal o bé familiar, i feu-li una entrevista. Prepareu una sèrie de preguntes i mireu de fer-ne de noves durant la conversa a partir de la informació que us doni. Enregistreu-la per compartir a l'aula.

Resposta Oberta. Els podem suggerir llocs on fer la cerca. No cal parlar amb un combatent, també són vàlids els testimonis de la vida a la rereguarda.

L'exili i els camps de refugiats

Entre el mes de gener i el mes de febrer de 1939, amb la derrota del bàndol republicà, gairebé mig milió de persones, molts d'ells catalans, va decidir marxar a l'exili. L'estat francès va decidir internar aquestes persones en camps de refugiats al costat del mar.

1. Què és un camp de refugiats? En podem trobar actualment? On i per què?

És un campament temporal construït pels governs o les organitzacions no governamentals per rebre refugiats. Segons la Convenció de l'ONU sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951, complementada el 1960, un refugiat és aquella persona que té temença fundada de ser perseguida. Es tracta d'un espai humanitari artificial, basat en un sistema urbà per un període limitat després d'una guerra o un conflicte social.

Per desgràcia sí que en trobem a Palestina, Jordània, Kènia, Somàlia... i tots són conseqüència de guerres. La darrera guerra que està generant camps de refugiats en el nostre entorn proper és la guerra de Síria.

2. Escriviu un text breu explicant les diferències entre «exili» i «èxode».

Exili: Expatriació, voluntària o forçosa, especialment per motius polítics. Per exemple: Albert Einstein.

Èxode: Emigració massiva. Per exemple: l'èxode del camp a la ciutat durant la Revolució Industrial (èxode rural).

a) Coneixeu alguna persona que hagi hagut de marxar del seu país per raons polítiques d'algun conflicte recent? Si no en coneixeu cap personalment, feu una cerca a Internet per buscar-ne un exemple actual.

Resposta oberta. Probablement no coneguin cap exiliat polític. En aquest cas podem ajudar-los a identificar personatges coneguts que s'han hagut d'exiliar en algun moment de la història.

b) En el cas dels republicans que havien perdut la guerra, el terme més adequat és exili, tot i que a vegades es parla de *l'èxode republicà*. Per què penseu que s'aplica aquest terme?

La gran quantitat de persones que van fugir d'Espanya fa que l'exili prengués característiques d'èxode, perquè va ser una emigració massiva.

3. El títol *La Maternitat d'Elna. La història de 597 salvats dels camps de refugiats* ens dóna informació sobre la relació entre aquest llibre i el destí dels exiliats polítics. Feu hipòtesis de quina va ser aquesta relació. Després comprovareu si les heu encertat a mesura que llegiu.

Als camps de refugiats de França, els exiliats vivien en condicions inhumanes, passant fred i gana. La mortalitat infantil era molt elevada en aquestes condicions. Les mares embarassades van tenir un oasi al mig d'aquell infern; va ser la Maternitat d'Elna. Allí, amb l'ajut d'Elisabeth Eidenbenz, van néixer 597 nens. La Maternitat els donava higiene, aliments i seguretat. Els camps de refugiats d'on van ser salvats eren a Argelers, Sant Cebrià de Rosselló, Ribesaltes i el Barcarès.

4. Compareu aquest títol amb el que tenia abans: *La Maternitat d'Elna, bressol dels exiliats*. Quin trobeu més adequat? Per què?

Resposta oberta.

Amb el llibre obert

1. Busqueu l'índex del llibre a les pàgines inicials. Fixeu-vos que està estructurat en tres blocs diferenciats. Fulleu el llibre per identificar cadascuna de les parts i formar-vos una idea de la informació que conté cada bloc o part. Després contesteu aquestes preguntes:

a) Us sembla que el llibre té una estructura convencional? Què hi veieu que se'n surti del que es podria esperar?

No té una estructura convencional. El primer bloc, clarament introductori, té dos pròlegs i un escrit d'Elisabeth Eidenbenz que s'hi pot assimilar.

Els apartats del segon bloc tenen subapartats diferenciats pel tipus de lletra, que suggereixen una estructura fragmentària.

Finalment, al tercer bloc, hi ha una llista de noms

b) A primera vista, diríeu que la maternitat d'Elna és una novel·la? Per què? En cas negatiu, a quin gènere o tipus de text diríeu que pertany el llibre?

No és una novel·la perquè el seu contingut no és de ficció ni té l'estructura textual pròpia de la novel·la. Hi ha informacions sobre fets que van passar de veritat i el llibre està estructurat en apartats de tipologia diversa i relativament fragmentària.

Pot definir-se com una obra de narrativa de la memòria, ja que fa divulgació de la història i alhora es fixa en aspectes emocionals.

2. Tenint en compte la informació que hi ha a l'índex, associeu les paraules de la columna esquerra amb els significats de la dreta.

a- Elisabeth Eidenbenz

b- Clausura

c- Maternitat

d- Camp de concentració

e- Èxode

▪ Emigració en massa e

▪ Partidari de la república g

▪ Centre d'internament establert al marge dels procediments ordinaris de detenció on són confinades persones per motius de seguretat militar o política o com a forma de càstig o d'exploació. d

▪ Municipi català de la comarca del Rosselló, a la Catalunya Nord. f

▪ Tancar definitivament. b

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

- f-** Elna
 - Mestra i infermera fundadora de la Maternitat d'Elna. **a**
 - Hospital on troben acolliment i assistència les dones immediatament abans i després d'infantar. **c**
- g-** Republicà
 - Els 597 nens i nenes que van néixer a la Maternitat. **h**
- h-** Nens d'Elna

3. La dedicatòria que obre el llibre diu: «Al nen enterrat a la sorra d'Argelers».

a) A quin en penseu que es refereix?

A un nen fill d'exiliats que, per protegir-lo del fred, la seva mare enterrava a la sorra. No va sobreviure a causa del fred i la gana.

b) Per quines raons penseu que l'autora li pot haver dedicat el llibre?

Potser sigui el cas més dramàtic dels que s'expliquen al llibre. Sens dubte, a l'autora la va colpir la història d'aquest nen.

c) Penseu que aquesta dedicatòria us pot influir a l'hora de llegir el llibre? Com?

Potser llegirem esperant arribar a conèixer aquesta història. En qualsevol cas, ens fa pensar en el to dels relats que hi trobarem.

4. Llegiu la citació de Mercè Domènech que hi ha a la pàgina següent després de la dedicatòria i contesteu:

a) Qui narra el que passa? Quina persona gramatical fa servir? Quins temps verbals hi predominen?

Mercè Domènech. Primera persona del singular. Imperfet i Passat Perifràstic d'Indicatiu. També hi ha un condicional i participis.

b) Diríeu que el text té un caràcter autobiogràfic? Per què?

Sí, sobretot perquè és algú que parla en primera persona de si mateixa.

c) En aquest moment tan important de la seva vida, la Mercè devia tenir estats d'ànim contraposats. Penseu adjectius que puguin reflectir aquests estats d'ànim i la causes que els generen.

Alegria, tendresa, amor, esperança pel naixement del seu fill.

Desesperança, tristor, angoixa pel nen que va veure morir al camp de concentració, ja que temia que al seu fill li passés el mateix.

- d) Cerqueu sinònims d'aquestes paraules que vagin bé en el context de la citació de Mercè Domènech:

Rendir	Extenuar, lliurar...
Escalfar	Caldejar, acalorar
Enterrar	Colgar, sepultar, soterrar...
Desesperar	Desesperançar...
Parir	Infantar, parterejar...
Reprimir	Contenir, refrenar...
Barraca	Sopluig, cabanya...
Embarassada	Prenyada, gestant, encinta...
Nadó	Nounat, criançó...
Xopa	Mullada, rabeig...

5. Llegiu el pròleg a la nova edició (pàg. 11) i contesteu aquestes preguntes:

- a) Per què diríeu que l'autora ha publicat el pròleg a la nova edició amb lletra manuscrita?

Pot relacionar-se amb el fet que per a ella aquest tema és molt personal. Ho escriu amb la seva lletra per fer-ho proper, per afegir-hi autenticitat.

- b) Quines motivacions s'expressen en el text d'aquest pròleg per haver-lo afegit en aquesta edició? Esmenteu-les citant els fragments que hi fan referència.

«Des de la seva publicació, l'any 2005, han sorgit nous testimonis que serveixen per completar la recerca»

«He conegut altres "mares" i molts "nens" d'Elna després de la publicació del llibre».

«Potser és per això que escric, per sobreviure a tantes emocions acumulades des que vaig conèixer de primera mà la història de la MAETRINITAT D'ELNA».

«Testimonis inèdits i dades revisades».

«M'agradaria que aquestes ratlles fossin el darrer homenatge cap a una dona excepcional».

- c) L'Autora es refereix a Elisabeth Eidenbenz com «una dona excepcional» i diu que «els seus valors són l'herència que ens ha deixat. Fem-nos mereixedors del seu llegat». Esmenteu més personatges històrics que hagin aportat valors similars?

Mare Teresa de Calcuta, Vicent Ferrer, Gandhi, Martin Luter King.

6. Llegiu el pròleg de Josep Maria Solé i Sabaté (pàg. 15) i encercleu la resposta correcta:

a- Assumpta Montellà va accedir a la Universitat:

1. Als 18 anys
2. Al segle XX
3. Al segle XXI
4. Fa molts anys

b- L'autora defineix «els camins de l'exili de 1939» com:

1. La gent que fugien de l'avançament republicà.
2. La gent que fugien de l'avançament francès.
3. La gent que fugien de l'avanç franquista.
4. La gent que fugien de l'estat francès.

c- Que són els camps d'ergàstul?

1. Camps on eren tancats els esclaus.
2. Camps de sorra.
3. Camps de maduixes.
4. Camps d'herba tallada.

7. L'autor del pròleg és Josep Maria Solé i Sabaté.

a) Identifiqueu qui és cercant-ne informació i expliqueu per què és l'autor d'aquest pròleg i quina relació té amb l'autora?

Josep Maria Solé i Sabaté, va néixer a Lleida l'any 1950, és historiador especialitzat en la Guerra Civil Espanyola i en la seva postguerra. És professor a la Universitat Autònoma de Barcelona on fa classes d'història contemporània.

Va ser professor d'Assumpta Montellà quan ella va estudiar de gran a la Universitat.

- b) Si escrivíssi un llibre sobre itineraris de muntanya, qui us el podria prologar? I sobre cuina? I un llibre de màgia? I una novel·la de ciència ficció? Indiqueu alguna personalitat catalana de prestigi que en pogué fer el pròleg en cada cas.

Resposta oberta. Per exemple: Itineraris de muntanya: Kilian Jornet; cuina: Ferran Adrià; llibre de màgia: Mag Lari; novel·la de ciència-ficció: Claudia Vega, Kike Maíllo.

- c) En quina persona gramatical està escrit aquest pròleg? Transcriviu-ne una frase d'exemple.

En tercera persona. Per exemple: «Aquest és el cas de l'estudi de l'Assumpta Montellà».

8. Llegiu el text «Unes paraules», signat per Elisabeth Eidenbenz i aquestes preguntes:

- a) Creieu que l'Elisabeth fou conscient de la tasca que va realitzar a la Maternitat d'Elna?

Pel que diu al seu escrit, sembla que sí que tenia consciència del que estava fent. Potser la dimensió de la seva obra no va veure's aleshores a causa de la II Guerra Mundial, que va ser la causa directa del tancament de la Maternitat, i va tardar molt a ser reconeguda.

- b) La considereu una dona valenta per marxar de casa seva i anar a un país en guerra per fer accions humanitàries?

Resposta oberta.

- c) Qui va ser Rodolfo Olgiati? Quines accions va protagonitzar?

Va ser el secretari del Servei Civil Internacional de la delegació suïssa, i posteriorment secretari general de la Creu Roja Suïssa en la seva filial d'ajuda

als nens en guerra. El delegats de Franco havien rebutjat qualsevol ajuda internacional a la zona ocupada i llavors Rodolfo Olgiati va donar prioritat a l'ajuda en l'evacuació de la població civil de la zona de Madrid, València i Catalunya.

- d)** Esbrineu què és el Servei Civil Internacional (SCI), quina és la seva ideologia, quins valors té i com treballa. Després, determineu si la seva missió ha canviat des de l'època d'Olgiati i Eidenbenz a avui dia.

El Servei Civil Internacional és una organització no governamental pacifista, treballa activament per promoure una cultura de pau, la justícia global i l'apoderament de la societat civil, mitjançant el voluntariat internacional, la participació local i l'educació per la pau amb un impacte local i global.

Durant el segle XX va intervenir humanitàriament en guerres com la de 1936-1939. Actualment, treballa de manera més orientada als projectes de foment de la cultura de la pau.

- 9.** Llegiu la introducció (pàg. 23) i feu aquestes tasques:

- a)** La majoria dels nascuts a la Maternitat d'Elna són fills i filles de mares exiliades i refugiades en diferents camps propers a la ubicació de la Maternitat. Digueu quins són aquests camps.

Argelers, Sant Cebrià de Rosselló, el Barcarès i Ribesaltes.

- b)** Ubiqueu els camps en el mapa digital que heu creat a [Google Maps](#).
[Accés al mapa](#).

- c)** Com defineix la Maternitat Elisabeth Eidenbenz, en aquest text? Transcriviu-ne la citació i expliqueu el sentit de la comparació que fa servir.

«Una illa de pau en un oceà de destrucció» Vol dir que la magnitud de la destrucció causada per la guerra era molt gran, de dimensions tràgiques, i en canvi la Maternitat era un lloc molt petit on hi havia la pau i l'organització necessàries perquè les mares i els seus nadons estiguessin ben atesos. Contrasta la seguretat d'aquest punt ínfim amb la tragèdia de la guerra.

1. L'èxode republicà

1. Llegiu el text de les pàgines 27 a 29, que parla del moment que va produir-se l'exili en massa de catalans i espanyols a causa de l'ocupació franquista de Catalunya, i resoleu aquestes activitats.

- a) El text detalla com va produir-se el pas de la frontera franco-espanyola entre el 28 de gener i 12 de febrer de 1939. Ordeneu aquests col·lectius segon el seu pas per aquesta frontera:
Les tropes desarmades / Dones i criatures / Els ferits / Tots els fugitius civils
Dones i criatures, el ferits, tots els fugitius civils, les tropes desarmades.
- b) Assumpta Montellà anomena èxode republicà el que també es coneix amb el nom de la Retirada. Intenteu imaginar-vos que sou una de les persones que hi va participar. Després visioneu algun d'aquests vídeos de Youtube i a continuació escriviu un text explicant què ha canviat entre el que us havíeu imaginat i la el que us mostren els reportatges.

- a- L'èxode d'un poble
b- El llarg camí de l'exili

Resposta oberta

- c) El llibre proporciona dades sobre l'èxode republicà. Localitzeu el fragment del text on en parla i contesteu:
- a- Quantes persones van passar la frontera en els 15 dies?
Segons l'informe Lavalère, van ser 470.000 persones.
- b- Si fos a l'inrevés, penseu que Catalunya podria assumir-ho en l'actualitat? Justifiqueu la resposta.
Resposta oberta, però s'ha de pensar en infraestructures, treball, serveis... Seria una crisi humanitària com la dels exiliats de Síria.
- d) Formeu tres grups. Cada grup cercarà en la xarxa imatges d'un d'aquests blocs: tropes desarmades, dones i criatures, ferits i fugitius. Amb el resultat, feu un

mural sobre un mapa de la zona amb les imatges ordenades cronològicament des del dia 27 de gener fins al 12 de febrer de 1939.

2. Empleneu la taula següent amb la informació que ofereixen els testimonis de Remei Oliva, María Garcia i Joana Pasqual en aquest capítol. Pot ser que algun buit no es pugui omplir.

Mares	Remei Oliva	Maria García	Joana Pasqual
Estat civil	Casada amb Joan, soldat a Figueres	Té xicot, Teófilo, que és soldat a Puigcerdà	Casada amb un metge i tinent de l'exèrcit republicà
Té família?	Pares i germà	No ho diu. Hi va amb una amiga, Maria Gil	Dos fills, de 6 i 18 mesos, que es queden amb els sogres. Marxa sola. Té un germà soldat ras.
Quan hi arriba?	Gener de 1939	Febrer de 1939	Juny de 1939 La porten a Argelers el desembre de 1939
Com hi arriba?	En camió	Caminant	Caminant
Professió	Modista	No ho diu	No ho diu
Lloc d'origen	Barcelona	Barcelona	Barcelona
Quan es queda embarassada?	Tenen relacions quan ella arriba a Figueres i es retroben.	Es troba amb el seu xicot a Puigcerdà quan puja.	Es troba amb el seu marit el 24 de juny de 1939 a Perpinyà.

3. A la recreació documental *Camp d'Argelers* hi apareixen Elisabeth Eidenbenz i algunes mares de la Maternitat, entre les quals Remei Oliva. A partir del minut 13 i, sobretot, del 48. Visualitzeu aquests fragments, o tot el documental, i després debateu sobre les relacions sexuals i amoroses al camp d'Argelers, sobre la situació de les dones i sobre la significació de la Maternitat d'Elna en aquest context.

Resposta oberta. S'ha de fer veure l'actuació dels guardians francesos del camp i contrastar-ho amb les relacions que mantenien homes i dones confinats al camp. La situació de les dones i la seva actuació mereix centrar el debat.

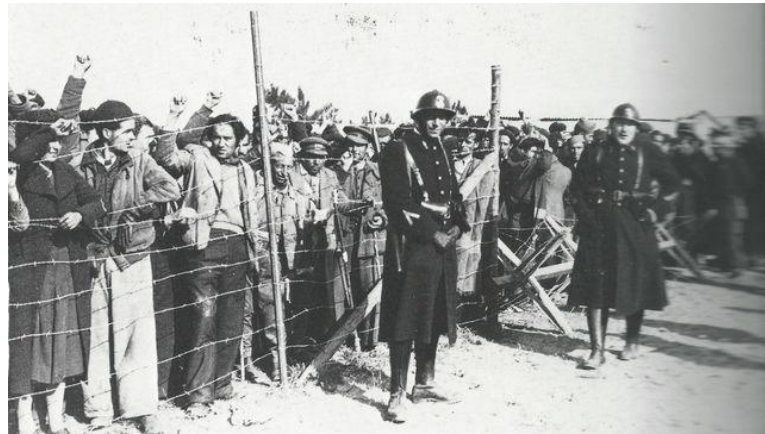
4. Pregunteu als vostres avis i besavis què significa per a ells la paraula *guerra*. Poseu en comú totes les definicions.

Resposta oberta.

5. Si per raons polítiques haguéssiu de marxar a l'exili, a quin país aniríeu i quines pertinences prendríeu? Raoneu la resposta.

Resposta oberta.

2. Els camps de concentració francesos

Camp d'Els Banys d'Arles (Vallespir). Foto: Història Gràfica de la Catalunya Autònoma

1. L'escriptor Agustí Bartra diu, a *La ciutat de la derrota* (pàg. 45), en referir-se a la seva experiència al camp d'Argelers:

El llit de cada home és l'empremta que el seu cos ajagut deixa a la sorra...Al nord filferrades, al sud filferrades, a l'oest filferrades, a l'est...Encara ens queda el mar...

Diríeu que és un paràgraf esperançador? Per què? Quina part positiva hi veieu? Rellegiu el paràgraf sencer en què apareix la citació per formar-vos una idea més aproximada del que vol expressar.

Resposta oberta.

2. Després de visualitzar els primers quinze minuts de *Camp d'Argelers*, porteu a terme aquestes activitats.

a) Imagineu que sou una persona refugiada de les primeres a fer cap al camp i escriviu un text del vostre diari explicat l'experiència i les sensacions que heu experimentat en aquest primer dia al camp.

Resposta oberta.

b) Prepareu un debat. Un grup es posarà a la pell de les autoritats franceses i l'altre a la pell dels exiliats. Cerqueu punts de debat i mireu de defensar-los.

c) El camp de concentració és un fenomen propi de les guerres contemporànies. En coneixeu l'existència en altres llocs? Feu una cerca per trobar aquesta informació i assenyalau-ne el nom o la ubicació i la guerra en què van existir. Atenció: no és el mateix un camp de concentració o de refugiats que un camp d'extermini.

Guerra Civil Espanyola: Albaterra (Baix Segura), Castuera (Badajoz), Miranda de Ebro (Burgos) a Espanya; Prats de Molló (Vallespir), Gurs (Aquitània), Vernet d'Arieja, Bram (Aude) i Agde (Erau) a França; Barrancos (Alentejo) a Portugal.

Guerra del Sàhara Occidental: Tindouf (Algèria)

Guerra del Líban: Xatila (Líban)

Guerres Balcàniques: Gašinci (Croàcia)

d) Expliqueu el sentit del següent fragment del text:

Com deia en Lluís, un exiliat que caminava d'esma per davant de les cases que tancaven les finestres al seu pas, «D'aquí a un any serà el vostre torn». (Pàg. 45)

Que arribaria la segona Guerra Mundial i els que ara podien acollir als exiliats i no ho feien, en poc temps es trobarien al seu lloc.

e) Cerqueu en aquest segon capítol (pàg. 43-46) expressions i adjectius que facin referència a les condicions climàtiques de la zona els primers mesos de l'exili.

Pàg. 44: «la duresa del clima d'aquestes comarques i les nevades intenses d'aquell mes de febrer»; «morts de fred per la pluja i la neu»

Pàg. 45: «No hi havia barracots, ni fustes per fer-ne, però cal fer quelcom pels dies ventosos i les nits fredes»; «Fa fred, fa vent. Que no ploqui!... Els sostres de manta deixen passar aviat l'aigua, i mentre la pluja durí hom tremolarà i petarà les dents.»

Pàg. 46: «Feia un fred glacial; a més, començava a nevar.»; «Quan va parar de nevar, ens posàrem lentament en marxa».

- 3.** Cerqueu les preguntes a les següents respostes referents al testimoni de Remei Oliva, María García i Joana Pasqual en aquest segon capítol. Busqueu el tema o la idea principal a la que fan referència els aspectes de les tres mares.

Mares	Remei Oliva	Maria García	Joana Pasqual
En quin camp s'estaven?	Argelers Sant Cebrià	Argelers Sant Cebrià	Argelers
Està embarassada?	Sí, de cinc mesos	Sí	Sí
Què menjaven?	Pa sec, llegums seques i bacallà salat.	Pa dur i bacallà sec per dinar i per sopar. Ranxo de lleties amb pedres i sorra.	No ho diu
Quins problemes tenien?	No tenien aigua potable, bevien aigua salada. Tenien trastorns intestinals greus. Plagues de polls i sarna.	Diarrees, polls de tota mida i sarna.	Dormien damunt de la sorra. Estava separada del seu home.
Fets positius	Quan està bastant avançada en l'embaràs obren una maternitat i hi fa cap.	Va al pavelló abans d'anar a la Maternitat, semblava un somni.	Va al pavelló i coneix la senyora Elisabeth, per ella és com un àngel de la guarda.

3. Elisabeth Eidenbenz i la Maternitat

1. L'origen de la Maternitat d'Elna és l'Associació d'Ajuda als Nens en Guerra, tal com s'apunta al començament del capítol.

a) A partir del que es diu en el capítol, expliqueu quines organitzacions i persones van estar implicades en la creació de la Maternitat d'Elna.

Foto: Tot Història Associació Cultural

Té el seu origen en l'Associació

Ajuda als Nens en Guerra, creada als Països Baixos just després d'acabar la Primera Guerra Mundial. Sorgí de moviments pacifistes cristians de diferents nacionalitats que s'agrupaven entorn de Pierre Céréssole, humanista i defensor de la no violència suís. El Servei Civil Internacional (SCI) és la conseqüència formal de l'organització d'aquest moviment pacifista. El 1936, el SCI, del qual era secretari general Rodolfo Oligiati, va organitzar el Cartell d'Ajuda Suïssa als Nens de la Guerra Civil Espanyola, en què va integrar-se Elisabeth Eidenbenz. Un cop produïda la retirada, Elisabeth Eidenbenz va posar-se en contacte amb Karl Ketterer, del Cartell, que havia passat a França amb una colònia de 48 nens refugiats, per posar en marxa la Maternitat.

b) Quina era la ideologia del moviment de Pierre Céréssole, segons el text del capítol?

Practicaven un pacifisme cristià contrari al bel·licisme que havia acabat provocant la I Guerra Mundial. Volien preservar la pau amb una clara voluntat de servei.

c) En què consistia l'activitat del moviment de Pierre Céréssole, segons el text?

Feien accions propagandístiques contra la guerra i actuaven sobre el terreny amb ajuts socials als llocs afectats per la guerra.

2. Ordeneu cronològicament aquest fets esmentats en el capítol present:

A principis de 1938 els voluntaris suïssos, en estreta col·laboració amb els quàquers, van obrir nous menjadors per als infants a vuit ciutats catalanes, i diàriament repartien de 250 a 300 dinars entre tots els nens menors de set anys.	6
El 24 d'abril de 1937 els quatre camions amb el nom propi – Pestalozz, Dunant, Wilson i Nansen- van arribar a Burjassot, València, carregats amb tres tones d'ajuda humanitària i voluntaris suïssos, entre els quals una mestra de vint-i-tres anys que es deia Elisabeth Eidenbenz.	3
Però no va ser fins al 1932 que es va consolidar el Servei Civil Internacional com una organització amb estatuts legals	1
L'Elisabeth Eidenbenz, amb la seva experiència com a voluntària en l'ajuda humanitària durant la Guerra Civil Espanyola, va organitzar un servei d'assistència per a les refugiades catalanes i espanyoles embarassades que estaven recloses en els camps de concentració francesos de la zona de Perpinyà.	10
Els voluntaris del Cartell Suís d'Ajuda als Nens en Guerra van seguir l'evolució dels esdeveniments de la Guerra Civil Espanyola i, com tots els republicans vençuts, van quedar immersos en una riuada humana de l'èxode de l'any 1939.	8
Davant l'allau de nens fora del seu lloc d'origen, instal·lats tots provisionalment a les seus de Burjassot i Barcelona, l'organització va posar en pràctica per primera vegada el sistema d'apadrinaments.	7
A finals de 1936, les diferents associacions socials de Suïssa vinculades al SCI es van reunir amb Rodolfo Olgiati, aleshores secretari general del SCI, per organitzar accions d'ajuda humanitària a les víctimes de la Guerra Espanyola.	2
El dia 4 de maig de 1937 van fer el primer de molts viatges de Burjassot a Madrid amb els quatre camions sempre carregats amb tota l'ajuda material que arribava de Suïssa i que, un cop a Burjassot, els voluntaris redistribuïen a la Zona de València i Madrid capital.	4
A finals de 1937 encara va arribar un sisè vehicle, donatiu de l'Obra Suïssa Obrera i dels Samaritans Suïssos, que va servir per ajudar les colònies de nens de la zona de Catalunya.	5
L'ajuda suïssa als nens de la guerra d'Espanya s'havia acabat amb l'esfondrament republicà.	9

3. En aquest capítol es descriu l'estada a la Maternitat de les tres mares: Remei, Maria i Joana. Cerqueu la informació pertinent al capítol i ompliu els buits de la taula següent:

Mares	Remei Oliva	Maria Garcia	Joana Pasqual
Com descriuen la Maternitat?	Netedat, amabilitat, serenor i seguretat. Semblava un somni.	Higiene. Com un paradís. Llits, sabó, bon menjar, regals...	La casa era preciosa, neta.
On està la seva família mentre elles estan a la Maternitat?	Família al camp d'Argelers. Mare cau malalta pel fred va a l'hospital, pare cec. El Joan acaba a les mines.	El seu marit a un camp disciplinar, després marxa cap a Mèxic.	El seu marit metge estava a la campanya del cos de trens prop de Paris. Passava força estones a la Maternitat.
Alimentació dins la Maternitat	Molt menjar i bo. Dinar de Nadal i festes. Xocolata i pastes	Verdura, llegums i molta fruita. Menjar en abundància. Vitamines, carn, pollastre un cop per setmana.	Es menjava bé, per refer-se. Menjar fresc del mercat. Bons menús.

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

Problemes	Nostàlgia de la família. Notícia d'una nova guerra. Recluten als homes per anar a les mines.	Quan arriba a Veracruz el seu marit està amb una altra i està embarassada.	A causa de la segona Guerra Mundial problemes amb subministrament de material. Calia amagar nens i mare jueves. Els alemanys comencen a envair sud de França. Fan tancar la Maternitat.
Data de donar a llum	La nit del 4 de gener de 1940 a les 2.20h	24 de març de 1940	24 de març de 1940
Nom de la criatura	Rubén	Felipe	Pere (Pedrito)
Quant de temps estan a la Maternitat?	Torna al camp a finals de febrer. Un mes i mig.	Dos anys i mig i marxa a Veracruz.	Vuit mesos.

4. Feu una valoració del paper dels padrins suïssos. Quin tipus d'aportació van fer a la Maternitat d'Elna? Com valoreu aquesta aportació? Per què? Personalment, estaríeu en disposició de fer una aportació com la dels padrins suïssos de la Maternitat adreçada a gent d'un altre país encara que no us afectés directament?

Resposta oberta.

5. Escolteu Elisabeth Eidenbenz al documental *Camp d'Argelers*, entre els minuts 52 i 53, en què valora el seu treball a la Maternitat d'Elna.
- a) Quins són, segons ella mateixa, els principals assoliments de la Maternitat?
No hi va morir cap mare. Amb una llevadora de 60 anys, s'hi portaven a terme quatre infantaments diaris.
- b) Quina valoració feu de la labor d'Elisabeth Eidenbenz a la Maternitat d'Elna, tenint en compte la valoració que en fa ella mateixa? Com definiríeu la seva tasca?

Resposta oberta. Fa una tasca d'un gran valor humanitari.

6. Feu el visionat d'«Elisabeth Eidenbenz, una vida de solidaritat», del programa de TV Signes del temps. Preneu notes del que s'hi diu d'Elisabeth Eidenbenz. Una vegada vista l'entrevista, escriviu-ne una breu biografia amb els fets més importants de la seva trajectòria vital.

Resposta oberta.

4. La clausura de la Maternitat

1. Després de llegir el capítol, assenyaieu en què va influir l'actuació dels agents que apareixen a continuació en el tancament de la Maternitat, la Pasqua de 1944.

a- La Creu Roja Suïssa.

Va haver de mantenir la seva neutralitat entre els bàndols contendents a la II Guerra Mundial malgrat atendre nens jueus, que eren perseguits pels nazis. Va destituir Rose Näf com a responsable de la colònia infantil de La Hille.

b- El govern francès de Vichy.

Va complicar els tràmits legals de la Creu Roja en la seva tasca d'atenció als refugiats. Va demanar la dimissió de Rose Näf davant la deportació de nens jueus com a garantia de la neutralitat de la Creu Roja i de Suïssa.

c- Rose Näf, responsable de la colònia infantil La Hille, de l'Arieja.

Va desobeir l'ordre de traslladar els nens jueus de La Hille perquè els deportessin, cosa que trencava la neutralitat exigida pel govern col·laboracionista de Vichy.

d- El govern suís.

Va haver de ratificar la seva neutralitat entre bàndols contendents a la II Guerra Mundial perquè la Creu Roja Suïssa pogués continuar treballant a França.

e- La Wehrmacht alemanya.

Va perseguir els jueus exiliats a França. Va deportar els nens de La Hille i va forçar el tancament de la Maternitat d'Elna davant l'evidència que s'hi amagaven nens jueus.

f- La gendarmeria francesa

Va mantenir-se passiva davant l'actuació dels nazis.

g- Elisabeth Eidenbenz

Va acollir mares i nens jueus camuflant-ne la presència davant les autoritats militars nazis. Va mantenir oberta la Maternitat, posant en risc la seva pròpia vida, fins que la Wehrmacht va obligar-la a tancar-la.

2. Què feien a la Maternitat per camuflar els nens jueus?

Els canviava els cognoms a l'hora de registrar-los. Si hi havia registres, els amagaven sota les faldilles de les infermeres.

3. El diplomàtic de l'ONU Guy Eckstein, belga d'ascendència jueva nascut a la Maternitat, sentència amb una frase la filosofia d'Elisabeth Eidenbenz: «A vegades és necessari desobeir ordres per salvar vides». Redacteu un text argumentatiu en què exposeu raons a favor i en contra d'aquesta màxima, i la vostra conclusió personal, sempre tenint en compte l'actuació d'Eidenbenz.

Resposta oberta.

4. Fixeu-vos en la carta de Pau Casals adreçada a Elisabeth Eidenbenz (Pàg.116) . Llegiu-la i resoleu aquestes activitats:

a) Qui era Pau Casals? Elaboreu-ne una breu ressenya biogràfica amb els trets més rellevants de la seva trajectòria vital. Ha d'incloure la relació que va tenir amb la Maternitat a partir de les informacions que hi ha al llibre.

Resposta oberta. Quant a la relació amb la Maternitat, Pau Casals va fer aportacions econòmiques a la Maternitat, de manera que se'l pot considerar protector de la institució.

b) En grup, traduïu la carta al català (pàg. 116). Decidiu com us repartiu la feina de traducció i revisió de la traducció realitzada abans de posar-vos-hi.

Resposta oberta.

c) Indiqueu per quines raons, al vostre parer, està escrita en castellà.

Elisabeth Eidenbenz no coneixia el català. En canvi tenia un bon coneixement del castellà.

5. Pau Casals va popularitzar la versió més coneguda de la cançó tradicional catalana «El cant dels ocells», amb la qual iniciava els seus concerts a partir de 1939, en què va haver de marxar a l'exili.

a) Cerqueu el vídeo de la interpretació d'«El cant dels ocells» per Pau Casals i escolteu-lo. Expliqueu què us suggereix.

Resposta oberta.

- b) Esbrineu quina relació pot establir-se entre la cançó tradicional interpretada per Pau Casals i la Maternitat.

Com a cançó tradicional, «El cant dels ocells» és originalment una nadala que explica la joia de la natura el dia del naixement del nen Jesús, cosa que la relaciona directament amb l'objecte de la Maternitat. El fet que Pau Casals la interpretés al començament dels seus concerts a partir de 1939 té un significat pacifista que comparteix amb la ideologia de les organitzacions que van crear la Maternitat.

5. Els nens d'Elna

Foto: Edicions Trabucaire

1. Busqueu en el text del capítol frases que defineixin el caràcter, el tipus de persones que van ser i que són els nens nascuts a la Maternitat, els nens d'Elna, com per exemple: «Tots són fills d'exiliats concebuts sobre les runes de la guerra, que van sobreviure a l'exili i a la Segona Guerra Mundial, i que han refet les seves vides de manera diferent».

Pàg. 119: Alguns d'ells han estat molt de temps sense constar en cap registre de cens i cap societat civil no els ha reclamat.

Pàg. 120: Són nens de l'exili amb una amalgama de records confosos, de fotografies esgrogueïdes pel temps, de parents llunyans...

Són nens fills de successos acumulats i de preguntes sense resposta.

A vegades, temorosos d'oblidar, s'aferren a signes d'identitat de l'ahir, del passat, dels seus pares, d'uns determinats hàbits de conducta, d'una determinada manera de veure el món.

Per al fill d'exiliat, difícilment hi ha retorn, perquè el país dels seus records ja no existeix.

Pàg. 121: Els nostres protagonistes, els nens d'Elna, no són d'enlloc i la rutina diària els acomoda en el seu país d'acollida.

«De petit era espanyol però estava mexicà»

«Sóc de l'exili, com si això fos un país»

El seu nom no constava en cap registre, ni a Espanya ni a França. No era d'enlloc, era apàtrida

2. Fixeu-vos en el testimoni dels nens nascuts a la Maternitat: Rubén Oliva, Felipe Sáez, Pere Pasqual, Sergi Barba, la nena d'Argelers i Raoul Rodríguez. Enumereu quins fets vitals tenen en comú.

Tots van néixer a la Maternitat.

Tots són fills d'exiliats.

Van sobreviure a l'exili i a la II Guerra Mundial.

Li deuen la vida a Elisabeth Eidenbenz.

Tenen la necessitat de reconstruir una identitat fragmentada.

Eren apàtrides.

Es van retrobar l'any 2002 a l'homenatge d'Elisabeth Eidenbenz.

3. «Nena d'Argelers» (Pàg. 139-143) recull el testimoni d'R.M, que no és una nena nascuda a la Maternitat, però va mantenir una relació especial amb Elisabeth Eidenbenz.

- a) Expliqueu breument en què va consistir aquesta relació.

Va quedar-se sola al camp de concentració perquè el seu pare havia desaparegut i la seva mare va morir d'una infecció quan va parir un nen mort.

Va afegir-se a la cua dels nens que rebien llet de la infermera, que visitava el camp diàriament. Eidenbenz va fixar-se en ella i va ajudar-la a contactar amb

els avis de Girona. Després va acompanyar-la al Pertús per retrobar-se amb els avis.

- b)** Expliqueu com i per què va produir-se el testimoni d'R.M.

Havia llegit la primera edició del llibre i va contactar amb Assumpta Montellà per acompanyar-la a Argelers a completar la seva recerca. Després d'haver guardat silenci durant tota la vida sobre la violació que va patir al camp de concentració, la publicació de la primera edició de *La Maternitat d'Elna* va fer-la decidir a parlar del seu cas.

- 4.** Conxita Vila és una mare de la Maternitat que té un perfil diferent de la majoria de mares que apareixen al llibre.

- a)** Amb quins trets la caracteritza Assumpta Montellà?

- b)** Esmenteu les diferències més remarcables entre Conxita Vila i la resta de mares de la Maternitat.

No procedia del camp de concentració d'Argelers ni de cap altre, sinó que vivia a Arles, amagada i sense documents.

La primera impressió de la Maternitat no va ser positiva, ja que li van exigir que treballés per fer funcionar la institució.

No compartia l'experiència de la resta de mares. La seva experiència a la Maternitat va ser més curta perquè va marxar de seguida.

Va tornar a Catalunya per tenir un segon fill i després va retornar a França per reunir-se amb el seu marit.

Dona culta, compromesa amb els seus ideals d'esquerres, amb caràcter, un somriure murri quan recorda de quina manera es va tornar rebel.

- 5.** Raoul Rodríguez és un nen nascut a la Maternitat, que va criar-se a França. Resumiu el que pensa al voltant del tractament que França va dispensar als exiliats espanyols des de la retirada i durant tota la postguerra.

La República francesa, capdavantera en drets humans i recepció de refugiats polítics, va decebre les expectatives dels republicans espanyols. Més endavant, ell i els seus germans van experimentar aquest tracte displicent a l'escola. Només la perseverança dels pares en el treball i dels germans en educar-se els va permetre d'integrar-se a la societat francesa.

6. En general, quin és el sentiment dels nens d'Elna cap a E.E? Sentiu alguna cosa així per alguna persona que no siguin els vostres pares? Ells senten agraïment, afectuositat,...

Resposta oberta.

7. L'autora del llibre, Assumpta Montellà, i Sergi Barba, un dels nens d'Elna, han facilitat el seu correu electrònic perquè us hi pugueu adreçar. Entre tot el grup, prepareu una llista de preguntes per entrevistar-los. Després redacteu un missatge de correu electrònic explicant-los qui sou i per què us hi adreceu. El missatge ha de tenir els elements indispensables d'aquest tipus de comunicació. En un arxiu de text, adjunt, feu-los arribar les preguntes de l'entrevista.

Sergi Barba: barba.serge@wanadoo.fr

Assumpta Montellà: puigmontella@gmail.com

Epíleg

1. Assumpta Montellà diu: «No és habitual trobar episodis d'un context bèl·lic que tinguin un final feliç, però la Maternitat d'Elna era l'excepció que confirmava la regla». Expliqueu el sentit d'aquesta afirmació un cop llegit l'epíleg.

La Maternitat va salvar la vida de moltes mares i fills víctimes de l'èxode desfermat per la Guerra Civil i el començament de la II Guerra Mundial. Dins del marasme de la guerra, la Maternitat apareix com un fenomen excepcional fruit de l'humanitarisme pacifista.

2. Resumiu els procediments que Assumpta Montellà va emprar per arribar a descobrir la importància que la Maternitat d'Elna va tenir en el context de la guerra i l'exili a l'Europa de mitjans del segle XX.

Fent recerca històrica sobre l'exili català, va detectar l'existència d'una maternitat en els testimonis orals que recollia. Després va trobar una referència documental en una carta personal. Llavors va consultar la bibliografia sobre l'exili que hi havia a la Universitat Autònoma de Barcelona. Les primeres referències bibliogràfiques va trobar-les als títols Magí Murià, periodista i cineasta. Memòries d'un exiliat, 1939-1948 i L'exili català del 1936-1939, un balanç. El dia de l'acte d'aniversari de la retirada, a la frontera entre Cervera de la Marenda i Portbou, 4 de febre de 2004, un conegut seu, Miquel Torner, i el testimoni d'una àvia assistent, Mercè

Doménech, van fer-la anar a explorar sobre el terreny. Més tard, va fer cerques a Internet i en hemeroteques franceses al voltant d'un homenatge a Elisabeth Eidenbenz. Va continuar amb visites als arxius d'Elna i a l'interior de la Maternitat. Llavors va contactar amb l'Elisabeth Eidenbenz i algunes mares rellevants de la Maternitat. A partir d'això va anar coneixent més testimonis de mares i fills. Mentrestant va conèixer personalment Elisabeth Eidenbenz i hi va parlar durant dos dies.

Després de llegir

Foto: Núria Alba

1. **Pere Quart** escriu uns versos que prenen caràcter de document històric a *Saló de tardor* (1947). És al començament de la postguerra quan l'autor inicia una trajectòria de vint anys a l'exili. Llegiu el poema «**Corrandes d'exili**» de Pere Quart i feu les següents activitats:
 - a) Transcriviu les frases del poema que expressen estima del poeta per Catalunya.
abans de passar la ratlla, / m'ajec i beso la terra / i l'acaronó amb l'espatlla.
"Com el Vallès no hi ha res"
I una pàtria tan petita / que la somio completa.
 - b) Feu el mateix en relació a l'expressió d'enyorança.
l'altra meitat vingué amb mi / per no deixar-me sens vida.
no em moriré d'enyorança / ans d'enyorança viuré.
 - c) Localitzeu ara les expressions que reflecteixen el sentiment que causa l'exili.
Si la lluna feia el ple / també el féu la nostra pena.
Perquè ens perdoni la guerra,
A Catalunya deixí / el dia de ma partida / mitja vida condormida;
Una esperança desfeta, / una recança infinita.

- d) Expliqueu breument els punts en comú entre el que diu «Corrandes d'exili» i el testimoni de les persones que apareixen a *La Maternitat d'Elna*. Intenteu apuntar també alguna diferència.

La coincidència es correspon amb el moment de canviar d'estat d'Espanya a França, per haver d'abandonar Catalunya.

La diferència és que mentre el poema té una càrrega patriòtica, *La Maternitat d'Elna* se centra en els aspectes més emocionals de l'experiència de les persones.

- e) «Corrandes d'exili» és un poema molt popular, que ha estat interpretat per diferents cantants. Cerqueu a Youtube les versions d'Ovidi Montllor, Lluís Llach i Sílvia Pérez Cruz i feu-ne l'audició a classe. Després comenteu-les a classe fent èmfasi en les diferències i semblances que tenen.

Resposta oberta.

2. Joanjo Bosk canta «Cançó per Elna» a partir de la seva participació en un homenatge a Elisabeth Eidenbenz que va tenir lloc a la mateixa Maternitat el 2010.

- a) Reproduïu el vídeo oficial de la cançó. Mentre l'escolteu, apunteu quines frases de la lletra de la cançó remetent a «Corrandes d'exili» i quines a *La Maternitat d'Elna* d'Assumpta Montellà. Després, poseu en comú les vostres anotacions.

La Maternitat d'Elna: Un cos menut enmig de la sorra; Elna franca i Suïssa, l'altra cara de l'infern.

«Corrandes d'exili»: perquè el perdoni la guerra, que l'ensagna, que l'esguerra, ell ja ha travessat la ratlla i no vol besar la terra que el maltracta.

- b) Per escrit, feu una valoració personal de «Cançó per Elna» tenint en compte que es tracta d'una visió actual del que va passar mentre la Maternitat va estar en funcionament (1939-1944).

Resposta oberta.

3. Elaboreu una il·lustració a partir del títol del llibre: *La Maternitat d'Elna*. Pot ser un cartell, una diapositiva digital, un cal·ligrama. Feu servir la tècnica que considereu oportuna, si cal amb l'assessorament del professorat de Visual i Plàstica, tenint en compte que amb les il·lustracions elaborades heu d'organitzar una exposició a

l'aula o en algun lloc destacat del centre com ara la biblioteca, el vestíbul, un passadís...

4. Feu la visualització de l'**adaptació teatral** de *La Maternitat d'Elna* que va produir Projecte Galilei el 2008. Veureu que el mitjà teatral se serveix de recursos diferents dels que emprava la llengua escrita. Una vegada vista, resoleu aquestes qüestions:
 - a) Assenyaleu els elements que s'usen en la representació teatral per recrear la història que es narra a *La maternitat d'Elna*.

A banda dels textos, s'hi fan servir projeccions, l'atrezzo, el vestuari, la música, els efectes especials i les cançons.
 - b) Assenyaleu en quines parts del text de *La Maternitat d'Elna* es basa l'adaptació teatral i quins elements de la representació teatral no apareixen al llibre.

L'adaptació aprofita fragments de la narració històrica d'Assumpta Montellà i, sobretot, fragments dels testimonis, inclòs l'introducció d'Elisabeth Eidenbenz. Hi ha frases que no consten al text de *La Maternitat d'Elna* i que sí que apareixen a l'adaptació. Els fragments cantats no apareixen al llibre.
5. Assumpta Montellà organitza visites guiades a diferents espais de la memòria relacionats amb els seus llibres. Visiteu el seu blog [Sentiments a flor de pell](#), llegiu la informació sobre aquestes sortides i responeu aquestes preguntes:
 - a) Quines són les rutes principals que es proposen al blog? Amb quin llibre es relaciona cada una?

Batalla de l'Ebre – *115 dies a l'Ebre*; les colònies tèxtils – *El silenci dels telers*; El setè camió – *El setè camió*; La Maternitat d'Elna – *La Maternitat d'Elna*.
 - b) Si voleu concretar una visita amb l'autora del llibre, com ho heu de fer?

Per correu electrònic a: puigmontella@gmail.com.
 - c) Quan es fan les excursions a Argelers? Per què?

Es fan durant el mes de febrer perquè els alumnes siguin conscients de les condicions meteorològiques de la zona i es puguin posar a la pell dels exiliats que van anar a parar a aquelles platges.
 - d) Ubiqueu aquestes rutes en el mapa digital que heu creat a Els meus mapes de Google Maps tot indicant-ne els punts principals de cada ruta.

[Accés al mapa](#).

6. Hi ha altres espais de memòria relacionats amb l'exili provocat per la Guerra Civil Espanyola, lògicament al voltant de la frontera francoespanyola: el Museu Memorial de l'Exili, la tomba d'Antonio Machado al cementiri de Cotlliure, la ruta Walter Benjamin a Portbou., entre altres.

a) Cerqueu informació sobre el Museu Memorial de l'Exili i elaboreu-ne un informe dels continguts i serveis que ofereix aquesta instal·lació cultural.

El MUME ofereix una exposició permanent sobre l'exili, una programació cultural amb exposicions temporals i artístiques, i un servei educatiu que inclou propostes didàctiques, tallers familiars i una beca per a treballs e recerca de Batxillerat.

b) Identifiqueu qui van ser Antonio Machado i Walter Benjamin i les circumstàncies de la seva mort. Establiu-ne semblances.

Antonio Machado: escriptor andalús, va morir el 22 de febrer de 1939 després d'haver passat la frontera durant la retirada, tres setmanes abans. Va ser enterrat juntament amb la seva mare, que va morir tres dies després, al cementiri de Cotlliure.

Walter Benjamin: escriptor alemany d'origen jueu, va arribar a Portbou el 1940, després de la invasió nazi de França, camí de Portugal, des d'on havia d'emigrar als Estats Units, però el seu grup va ser detingut per la policia franquista. Va morir a l'Hotel de Francia en estranyes circumstàncies, a causa d'una sobredosi de morfina.

Els dos casos s'assemblen per haver mort després de passar la frontera, com si l'exili els hagués resultat irresistible.

c) Ubiqueu aquests tres punts d'interès en el mapa digital que heu creat a Els meus mapes de Google Maps.

[Accés al mapa.](#)

d) Quins altres espais de frontera i exili ha estat registrats com a espais de memòria. Enumereu-los consultant la pàgina de la [Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya](#).

Memorial de l'Exili.

Coll de Belistres-Portbou.

Parc dels búnquers de Martinet i Montellà.

Presó-Museu «Camí de la Llibertat».

El Camí de la Llibertat.

Retirada i camins de l'exili a l'Alt Empordà.

Guerra Civil i Postguerra a la Vall de Cardós.

Ruta dels búnquers del bosc de Rossa d'Arsèguel.

Camí de l'exili pel port de Salau.

Frontera i búnquers de la Guingueta d'Àneu.

7. Dels fills d'Elna que trobem al llibre, escolliu-ne un i feu-ne la línia del temps digital mitjançant l'aplicació [timetoast](#). Després compartiu-la en algun espai virtual de la classe o del centre.
8. En grup, porteu a terme el projecte d'elaboració d'una auca de la Maternitat d'Elna seguint el fil narratiu del llibre d'Assumpta Montellà. Per desenvolupar-lo, seguiu aquests passos.
 - a) Consulteu què és una auca a [rodolins.cat](#).
 - b) Repartiu-vos les diferents tasques: suport, estructura i contingut de les vinyetes, elaboració de les il·lustracions o cerca d'imatges, redacció dels rodolins.
 - c) Porteu a terme l'elaboració.
 - d) Reviseu els resultats.
 - e) Publiqueu la vostra auca.
9. Entreu al fòrum «Boli» de [Què llegeixes?](#) Registreu-vos-hi per poder publicar-hi i feu una recomanació sobre *La Maternitat d'Elna*. Compartiu aquesta recomanació a l'espai virtual de classe o del centre.
10. Convertiu-vos en *booktubers* i a partir de la recomanació escrita que heu fet per a [Què llegeixes?](#) a la pregunta anterior, elaboreu un vídeo amb la recomanació de *La Maternitat d'Elna*. Abans, feu-vos una idea del que són els *booktubers* veient el reportatge «[Què són els "booktubers"?](#)» del programa *Generació Digital*. L'objectiu és compartir el vídeo a la xarxa.
11. Ara ja només us queda crear el tràiler del llibre com si fóssiu l'editorial i volguéssiu donar-lo a conèixer a la xarxa. Abans de començar, feu un cop d'ull a [booktrailer.cat](#). Animeu-vos i participeu en el concurs!

12. Poseu en comú quins valors heu après després d'haver llegit l'obra. Feu-ne una llista a partir d'aportacions orals de tot el grup i discutiu l'enfocament que en proporciona el llibre.

Resposta oberta. Ha de girar al voltant del pacifisme, la solidaritat, la cooperació i l'humanitarisme.

BIBLIOGRAFIA

Llibres i articles

- Atles bàsic de literatura. Parramón: Barcelona, 2006.
- Castanier, Tristan: *Elisabeth Eidenbenz i la Maternitat Suïssa d'Elna (1939-1944): dones en exili, mares dels camps*. Trabucaire: Canet, 2009.
- Chambers, Aidan: *Dime: Los niños, la lectura y la conversación*. Fondo de Cultura Económica: México, 2014 .
- Corredor, Josep M^a. *Converses amb Pau Casals (Records i opinions d'un músic)*. Ed. La Ela Geminada: Girona, 2012.
- Díaz Esculies, Daniel: *Entre filferrades: Un aspecte de l'emigració republicana dels països catalans (1939-1945)*. La Magrana: Barcelona, 1993.
- Díaz Esculies, Daniel: *Entre filferrades: Un aspecte de l'emigració republicana dels països catalans (1939-1945)*. La Magrana: Barcelona, 1993.
- Estébanez Calderón, Demetrio: *Breve diccionario de términos literarios*. Alianza Editorial: Madrid, 2015.
- Franch-Clapés, Josep. *Donació J. Franch-Clapers : l'èxode-l'exili*. Generalitat de Catalunya: Barcelona, 2007.
- Fundació Carles Pi i Sunyer. *Quaranta anys d'exili (1939-1975). Memòria i Història*. Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals: Barcelona, 1993
- Montellà, Assumpta. *La maternitat d'Elna*. Ara Llibres: Barcelona, 2005.
- Pou i Pagès, Josep: *Memòries d'exili*. Ed. Afers: Catarroja, 2002.
- Rubio, Javier: *La emigración de la guerra civil de 1936 a 1939*. San Martín: Madrid, 1977.

En línia

- Bosk, Juanjo. «Cançó per Elna»[vídeo]. <<https://youtu.be/-99IXsJARBE>> [Consulta: novembre de 2015]
- Cuéllar, Ramon. «Què és una auca?» [pàgina web]. *Rodolins.cat*. <<http://www.rodolins.cat/pages/auca.html>> [Consulta: novembre de 2015]
- Generalitat de Catalunya. *Què llegeixes?* [web] 2014. <<http://www.quellegeixes.cat/splash/splash.php>> [Consulta: novembre de 2015]

- Hernández Corchete, Sira. «Hacia una definición del documental de divulgación històrica» [article]. *Communication & Society*, vol 17 (2), 2004. Universidad de Navarra. <http://www.unav.es/fcom/communication-society/es/articulo.php?a_id=82#C02> [Consulta: novembre de 2015]
- Julivert, Toni. *El llarg camí de l'exili* [vídeo]. 2014. <<https://youtu.be/uPMDXLA9VuA>> [Consulta: novembre de 2015]
- La Maternitat d'Elna (A partir de l'obra homònima d'Assumpta Montellà)* [vídeo]. Projecte Galilei, 2008. <https://youtu.be/7dr_7PUVUsc> [Consulta: novembre de 2015]
- Montellà, Assumpta. «La Maternitat d'Elna: la nostra llista de Schindler» [article]. *Sàpiens*, núm. 33. <<http://www.sapiens.cat/ca/notices/2011/05/mor-l-infermera-de-la-maternitat-d-elna-1070.php>> [Consulta: novembre de 2015]
- Montellà, Assumpta. *Sentiments a flor de pell* [blog]. <<http://sentimentsaflordepell.blogspot.com.es/>> [Consulta: novembre de 2015]
- Quart, Pere: «Corrandes d'exili» [pàgina web]. *edu365*. <<http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/literatura/poesia/exili/pantalla6.htm>> [Consulta: novembre de 2015]
- «Què són els booktubers?» [vídeo]. *Generació digital*. Televisió de Catalunya, 2014. <https://youtu.be/yHcZU6_2DHw> [Consulta: novembre de 2015]
- Riera i Tuèbols, Santiago. «El Gènere Biogràfic» [article]. *Cercles: revista d'històrica cultural*, núm. 10. Barcelona, 2007. <<http://www.raco.cat/index.php/Cercles/article/view/191231/263590>> [Consulta: novembre de 2015]
- Sanz, Vicent. «La Maternitat d'Elna, d'Assumpta Montellà» [mapa]. <<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=zGNRpddEHAMQ.kTWPavDwymk&usp=sharing>> [Consulta: desembre de 2015]
- Solé, Felip. «Camp d'Argelers» [vídeo]. *Sense ficció*. Televisió de Catalunya, 2011. <https://youtu.be/6zR_B_gyepo> [Consulta: novembre de 2015]
- Solé, Felip. «L'èxode d'un poble» [vídeo]. *Tarasca*. Televisió de Catalunya, 2002. <<https://youtu.be/nUf7NDBWYBY>> [Consulta: novembre de 2015]
- Timetoast* [web]. <<http://www.timetoast.com>> [Consulta: novembre de 2015]

Ventura, David. *Joan Oliver (Pere Quart)* [web]. Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. <<http://www.escriptors.cat/autors/oliverj/>> [Consulta: novembre de 2015]

Vivlios. *Concurs de booktrailers per a joves de 14 a 18 anys*. Generalitat de Catalunya <<http://www.booktrailer.cat/>> [Consulta: novembre de 2015]

«Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya» [pàgina web]. *Memorial democràtic*. Generalitat de Catalunya. <http://memorialdemocratic.gencat.cat/ca/espais_de_la_memoria/xarxa_espais_catalunya_cat/> [Consulta: novembre de 2015]

ANNEXOS

Annex 1: El retrat: descriure persones

Descriure una persona és explicar com és el seu **aspecte físic**, com va vestida, com és la seva manera de ser, el seu **caràcter**, quins són els seus gustos, quines coses fa, a què es dedica, quin estat d'ànim té...

Passos a seguir

1. Observeu amb atenció i seleccioneu detalls importants: alçada; pes: cabell: color, mida i forma; forma i expressió de la cara; detalls identificadors; vestimenta...
2. Tingueu en compte: caràcter, gustos, aficions...
3. Ordeneu la informació segons us convingui: del general al particular, o bé de dalt a baix, o bé de la descripció física a la psicològica.
4. Redacteu la descripció.
5. Reviseu el que heu escrit i feu les esmenes ortogràfiques i de redactat oportunes.

Recursos expressius

Aspecte físic

Barba: arrissada, blanca, castanya, curta, esclarissada, espessa, florida, gris, llarga, negra, poblada, serrada, suau.

Boca: carnosa, desdentegada, estreta, grossa petita, riallera, torta; de calaixera, de pinyó, de pallasso.

Braços: curts, forçuts, forts, gruixuts, llargs, musculosos, peluts, prims.

Cabell: abundant, arrissat, blanc, bruts, castany, curt, embullat, eriçat, escabellat, esclarissat, fort, fosc, gris, greixós, llarg, llis, moreno, negre, ondulat, pèl-roig, pentinat, rapats, rinxolats, ros, sec, tenyit.

Cames: arquejades, curtes, fortes, grosses, gruixudes, llargues, ossudes, peludes, primes, rectes, tortes.

Cara: arrugada, bonica, dolça, esgrogueïda, fina, fresca, galtuda, llarga, lletja, lluent, morena, pàl·lida, peluda, pigada, prima, rodona, rosada, serena, suau, xuclada; de bon any, de pa de ral, de pocs amics, de pomes agres.

La Maternitat d'Elna Orientacions didàctiques

Celles: altes, amples, arquejades, baixes, dibuixades, espesses, estretes, fines, gruixudes, inclinades, juntes, llargues, negres, obliqües, poblades, rectes, retocades.

Coll: allargat, arrugat, curt, estirat, estret, gros, gruixut, llarg, llis; de cigne, de girafa, d'ànec.

Cos: atlètic, blanc, bru, corbat, corpulent, escanyolit, escarransit, escultural, estirat, estret, esvelt, feble, fort, geperut, gras, gros, jove, malformat, musculós, nyicris, obès, pelut, prim, proporcionat, quadrat, rabassut, rodanxó.

Dents: arrenclerades, blanques, desiguals, groguenques, lluentes, tortes; de conill.

Espatlles: amples, caigudes, estretes, fortes, musculoses.

Estatura: alta, baixa, mitjana; ser un tap de bassa.

Galtes: eixutes, enceses, enfonsades, grassonetes, pàl·lides, pigades, plenes, rosades, sortints, suaus, toves. Vermelles, xuclades.

Llavis: carnosos, esblanqueïts, estrets, fins, goluts, grossos, gruixuts, molsuts, prims.

Mans: aspres, blanques, curtes, delicades, fines, grans, grosses, llargues, molsudes, ossudes, petites.

Nas: aguilenc, ample, allargassat, arromangat, fix, gros, llarg, petit, recte, tort, xato; de lloro, de ganxo, de pebrot, de pam.

Orelles: allargassades, arrodonides, enganxades, grosses, petites, punxegudes; d'elefant, de conill, de pàmpol.

Pestanyes: arrissades, clares, curtes, espesses, llargues, negres, pintades, postisses.

Ulls: allargats, ametllats, blaus, castanys, grisos, grossos, lleganyosos, marrons, negres, oberts, petits, plorosos, rodons, sortits, verds, xinesos.

Vestit: ajustat, arrugat, cridaner, deixat, descurat, discret, elegant, folgat, lleig, maco, sensible, sofisticat.

Mirada

Absent, alegre, amable, apagada, baixa, bellugadissa, brillant, cansada, concentrada, desperta, dolça, dura, ensopida, entelada, esbiaixada, expressiva, felina, franca, fugitiva, intensa, intel·ligent, llagrimosa, maliciosa, morta, nerviosa, opaca, profunda, somiadora, serena, tendra, trista, tèrbola, vidriosa, viva

Trets psíquics

Agosarat, agradable, agressiu, alegre, amable, antipàtic, avorrit, babau, bellugadís, beneit, bo, callat, content, covard, cregut, decidit, deixat, desagradable, desendreçat, desgraciat, dinàmic, divertit, dolç, dolent, eixerit, eixut, elegant, endreçat, enze, esportista, esquerp, ferm, gandul, generós, humil, ignorant, interessant, llest, madur, modest, nerviós, orgullós, pacífic, pansit,

paparra, pesat, quiet, presumit, plom, reiteratiu, rialler, ruc, sòmines, sa , savi, sec, senzill, seriós, simpàtic, tanoca, tímid, tranquil, treballador, trist, xerraire, ximple.

Comparacions i exageracions

Més callat que un mort, no veure-hi més enllà, no saber ni la A, no obrir la boca, sortir-se amb la seva, treure foc pels queixals, tenir pardalets al cap, tenir mandra, tenir la mà trencada, tenir més anys que Matusalem, tremolar com la fulla de l'arbre, ser un setciències, ser curt de gambals, ser un bala perduda, xerrar pels descosits, estar més boig que una cabra, ser una mosca morta, ser un ros de mal pèl, ser un llepafils, ser un somiatruites, dormir a la palla, donar la llauna, estar carregat de romanços, net com una patena, pelut com un ós, pesat com el plom, rodó com una bola, prim com un fideu, ros com un fil d'or, tossut com un ase, més vell que l'anar a peu, xerraire com una cotorra, fidel com un gos, fort com un roure, llarg com un dia sense pa, lleig com el pegat, més llest que un llamp, lleuger com una ploma.

Exemples

Davant del mirall va veure's amb la noia llisa i lluent de cabells molls i degotants que encara tenia gravada. Es va mirar com si no conegués la cara rodona, les dues arrugues fent autovia a través del front, els ulls negres fitant. Era molt més gran que la noia de l'anunci, però es veia atractiva, el cos delimitava bé les formes, els cabells castanys i llisos haurien pogut ser més bonics, però sobretot, li hauria lluït molt el conjunt si s'hagués pogut estirar un pamet amunt. Va palpar-se novament el pit esquerre, va pentinar-se, i al final va treure una ampolla de perfum que tenia arraconada des de feia mesos.

Maria Barbal. *Ulleres de sol*

Alçada: 1 metre 74. Acceptant la classificació de Retzius, el meu crani tendeix notòriament a la braquicefàlia. Sóc un cap curt i afegiré que sóc un cap gros. El meu cap està abundantment poblat de cabells. M'hauria estat absolutament indiferent no tenir-ne, però estic predestinat, segons una profecia formulada per un perruquer del carrer Cavallers a la meva mare, quan jo era petit, a tenir cabells tota la vida. Fins a la mort, doncs, tindrè cabells, i això haurà estat, per als meus progenitors, principalment un pretext d'orgull i de satisfacció positiu. És poca cosa, si voleu, però sempre cal més d'aconterar-se amb el que hom té. No tinc pas un front espaiós, enorme, fugitiu, suggeridor (hipotètic) d'una poderosa intel·ligència, segons els tòpics de la novel·lística. Tinc un front normal, dret i vertical al pla de terra. Els meus cabells no són completament rossos ni acusadament negres. Són un entremig. La forma del nas, me la vaig,

La Maternitat d'Elna
Orientacions didàctiques

però, destruir jo mateix, en una població de la costa de llevant on anàvem a estiuejar, un any per la festa major, jugant a l'arbre de la cucanya [...].

Sota les celles poblades i les pestanyes desproveïdes de llargada, de corba romàntica i de caient fascinator, els ulls, petits, tancats dins d'una incisió d'escletxa de guardiola, tenen una certa vivacitat, molta mobilitat, i són -segons m'han dit- molt impressionables, tant a la visió exterior com als reflexos interns. Són uns ulls sense educació i sense hipocresia, que em traeixen, sembla, a cada moment. Aquest defecte dels meus ulls és característic de les meves faccions, extremament mòbils -d'una mobilitat tan acusada que sempre que algun amic dibuixant m'ha volgut fer un retrat de cara ho ha hagut de deixar córrer ràpidament.

Josep Pla. *El quadern gris*

Annex 2: Club de lectura

“Un Club de lectura és un grup de persones que llegeixen al mateix temps un llibre, en aquest cas “ La Maternitat d'Elna”, i un cop a la setmana, en un dia i a una hora prefixats, es reuneixen per comentar les pàgines llegides des de la trobada anterior.” En aquest cas ho fariem per capítols.

A les trobades es comenta allò que s'ha llegit, es parla dels personatges, de les històries, dels problemes i de les solucions, de les experiències personals.

Els Objectius didàctics són: Gaudir amb la lectura, compartir opinions al voltant del llibre que llegeixen i desenvolupar consciència de lector i de membre d'un grup de lectors.

Amb aquesta finalitat i per tal d'organitzar-vos, podeu consultar la guia didàctica d'El Gust per la Lectura *El club de lectura*. A l'hora de portar a terme les sessions del club, haureu de cuidar-vos que la conversa giri al voltant de la lectura feta, moderar els comentaris i engrescar a participar amb preguntes com les que planteja Aidan Chambers en el seu llibre *Dime*, que reproduïm a continuació com a guia per a aquesta activitat.

Preguntes bàsiques

Les preguntes bàsiques són les més corrents:

1. Hi ha hagut alguna cosa que t'hagi agradat?
2. T'ha cridat quelcom l'atenció?
3. Voldries que hi hagués hagut més d'alguna cosa?
4. Hi ha quelcom que no t'hagi agradat?
5. Has trobat avorrida alguna part?
6. T'has saltat alguna part? Quina? Per què?
7. T'ha semblat quelcom estrany?
8. Has llegit alguna cosa que mai havies llegit abans?
9. T'ha sorprès alguna cosa?

Preguntes generals

Les preguntes generals es poden aplicar a qualsevol text, proporcionen comparacions i ajuden a aportar a la conversa idees, informació i opinions que ajuden a la comprensió.

La nostra habilitat amb els textos nous depèn de la nostra **lectura prèvia**.

1. Al veure el llibre, abans de llegir-lo, quin tipus de llibre et pensaves que seria?
Per què?

2. Ara que ja l'has llegit, és el que esperaves?
3. Has llegit altres llibres com aquest? En què són iguals? I diferents?
4. Has llegit aquest llibre abans? Si és que sí, ha estat diferent aquesta vegada? Has notat alguna cosa diferent? T'ha agradat més o menys?
5. Recomanaries a algú que se'l tornés a llegir per segona vegada? Creus que val la pena?
6. Hi ha alguna cosa que passa en aquest llibre que t'hagi passat a tu? En què s'assembla i en què es diferencia?
7. Quines parts del llibre et semblen més fidels a la realitat?
8. Quan estaves llegint, has vist la història passant a la teva imaginació?
9. Quines parts t'han quedat més marcades?
10. Quantes històries diferents pots trobar en aquesta història?
11. Has llegit el llibre ràpid o a poc a poc? D'una vegada o per parts?
12. T'agradaria tornar-lo a llegir?
13. Què diries als teus amics d'aquest llibre? Què no els en diries?
14. Coneixes a algú que creus a qui agradaria especialment?
15. Quins suggeriments els faries perquè se'l llegissin?
16. Quin tipus de persones són les que haurien de llegir aquest llibre? Més grans, més petites?
17. És bo parlar del llibre després d'haver-lo llegit?
18. Després d'escoltar les opinions de tothom, t'ha sorprès alguna cosa que s'hagi dit?
19. Després de parlar del llibre, què ha estat el més important per a tu?
20. Algú sap alguna cosa de l'autor?
21. O de com va escriure la història? On? Quan? Us agradaria saber-ho?

Preguntes específiques

Les preguntes específiques ens mostren la personalitat del llibre, ajuden a descobrir del text mentre els/les alumnes en parlen.

1. En quant temps creus que va passar la història?
2. On creus que va passar? És important on passa? Creus que podria haver passat en un altre lloc? Vas pensar en el lloc, mentre llegies? Hi ha alguna part que

parli especialment del lloc on passa? Era un lloc interessant? T'agradaria saber més coses d'aquest lloc?

3. Quins personatges t'han semblat més interessants? És el més important de la història? O és algú altre? Hi ha algun personatge que no t'hagi agradat? Algun personatge et recorda a algú que coneixes? O et recorda a personatges d'altres llibres?
4. Qui narra la història? Com ho sabem?
5. Què pensa o sent la persona que explica la història sobre els personatges? Creus que li agraden o no? Com ho saps?
6. Al narrador li agraden les coses que passen, i a tu?
7. T'has posat a la pell d'algun personatge?
8. Has pogut saber el que pensaven els personatges?
9. Ens han dit alguna vegada el que sentien? O la història ha estat narrada des de fora dels personatges?
10. Creus que està passant ara, o va passar fa temps i l'estaven recordant? On ho pots trobar en l' escriptura?
11. T'has sentit com un dels personatges o com a observador?